

FOLKE VIRKE

Maj - Juni - Juli 2014

www.folkevirke.dk

17

Det kulturbærende - i Danmark og som danser i udlandet

Af Jørgen Wibskov, USA

Mærkedage er en demokratisk tradition

3

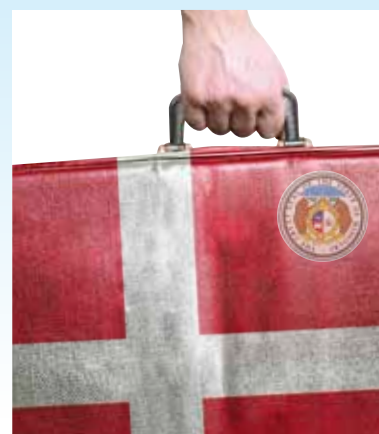
Af Marianne Jelved,
kulturminister og kirkeminister,
Radikale Venstre

Den danske folkekirke - og danskernes DNA

Af Søren Sievers,
sognepræst,
Frederiksberg Kirke

9

FOLKEVIRKE

Social, kulturel og politisk oplysning

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE

Oplag: 1.200
ISSN 0015-5845

**Deadline for næste nummer:
15. juli 2014**

Bladet kan kun bestilles ved direkte
henvendelse til:

Folkevirkes kontor

Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal
1153 København K
Tlf. 33 32 83 11
E-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 50,00 + porto.
Særpris for klassesæt.
Årsabonnement,
kr. 210,00 pr. år (incl. porto)

Redaktion

Annemarie Balle (ansvarshavende)
Reventlowsgade 18, 4. sal tv
1651 København V
Tlf. 51 51 24 20

Forretningsudvalg

Formand: Annemarie Balle
Næstformand: Jeanne Bau-Madsen
Kasserer: Tove Katstrup
Ulla-Brita Gregersen
Ellis Grønvold
Karen Hallberg
Ulla Lunde Hansen
Tove Hinriksen
Zara Y. Jensen
Gunvor Fink Møller
Britta Poulsen
Susanne Tarp

**Folkevirke er grundlagt af Bodil Koch
i 1944 som en tværpolitisk oplysningsbevægelse for kvinder**

Tryk og layout

Aars Bogtryk & Offset, tlf. 98 62 17 11
E-mail: aarsbogtryk@aarsavis.dk
Layout: Louise Christensen

FORENINGEN AF
DANSKE KULTUR-
TIDSSKRIFTER

Mærkedage som kulturbærere

»Kultur er vaner« skrev Hartvig Frisch. Det har mange folkevirke-brugere tydeligt erkendt gennem de seneste to år, hvor Folkevirke har gennemført det EU-støttede projekt »Cultural Kaleidoscope«. Her har deltagerne haft fokus på netop »vaner« inden for områder som højtider, mad og musik. Det er områder, som i høj grad præges af vaner. Her kan man fx tænke på en juleaften, hvor ingen er i tvivl om, hvad menuen skal være. Det er ikke noget, man som dansker sidder og drøfter samme dag og først går i gang med indkøbssedlen om eftermiddagen. Nej, det ligger fast og langt de fleste indkøb er gjort i god tid. Der knytter sig helt bestemt skikke, aktiviteter og retter til mange højtider. Nogle er under forandring, mens andre har bestået i årtier – ja, i århundreder.

Men hvorfor er det sådan? Hvilken betydning har disse traditioner og de kulturbærende mærkedage?

Det er nogle af de svar, som dette tema-nummer af Folkevirke forsøger at indkredse gennem artikler med meget forskellig indfaldsvinkel.

Sammen tegner artiklerne et spændende billede af nogle centrale, kulturbærende elementer i det danske samfund.

Sædvanen ser Folkevirke også uden for landets grænser for at indfange synspunkter og tendenser, som i større eller mindre omfang også kan genfindes i det danske samfund. Denne gang er det tyrkiske mærkedage, der sættes spot på.

God læselyst og på gensyn i Folkevirke!

Annemarie Balle

INDHOLD

Mærkedage er en demokratisk tradition	3
De vigtige traditioner omkring højtider og måltider	5
Den danske folkekirke – og danskernes DNA	9
Folkefester er nationernes blomster.	15
Det kulturbærende – i Danmark og som dansker i udlandet.	17
EU-partnermøde i Spanien: Mad som kulturbærere	21
Familien set i et demokratisk perspektiv	24
Et jubelår med spændende aktiviteter: Kort om Folkevirkes landsmøde i Roskilde den 4. maj, Folkevirkes jubilæum, Kredsarbejdet.	26
Folkevirke-info.	28
Litteratur – virkelighed eller eventyr?	29
Folkevirke har 70-års jubilæum – en fantastisk bedrift med folkeoplysningen	31
Kvindestemmer '14: I dialog med historien.	32
Bedsteforældre/Børnebørn-lejr 2014	33
Arrangementskalender 2014	34
Folkevirke på Folkemødet.	36

Forside

Øverst: Et glimt af en traditionel, tyrkisk dans som bl.a. danses ved ceremonier forud for bryllupper. Den er fra Sortehavsregionen. Her danses den i forbindelse med den særlige forårsfest »Newroz«.

Nederst t.v.: 1. maj i Aars Lystanlæg.

Mærkedage er en demokratisk tradition

Af Marianne Jelved,
kulturminister og
kirkeminister,
Radikale Venstre

Der er i skrivende stund gang i tastaturerne rundt omkring på kontorerne på Christiansborg. 1. maj - Arbejdernes Internationale Kampdag - nærmer sig. Det er dagen, hvor partierne med rod i arbejderklassen taler til deres potentielle tilhængere. Og det er den første af de politiske mærkedage i sommerhalvåret, hvor vi mange politikere drager ud i landet og taler om den aktuelle politiske situation og nationens tilstand.

Efter 1. maj følger grundlovsdag, 5. juni, som for mig personligt altid har været en helt særlig dag. Her fejrer vi vedtagelsen af den første grundlov i 1849. Populært kaldet »det danske demokratis fødsel«, om man vil. Med grundlovens vedtagelse

afgav kong Fredrik den 7. sin enevældige magt og overgav den til folket i regi af Landstinget og Folketinget.

Grundtvigs tankegods

Noget præsten og politikeren N.F.S. Grundtvig, hvis tankegods jeg ellers er ganske optaget af, ikke umiddelbart var tilhænger af. Han frygtede, at herremændene i Landstinget fik for meget magt og foretrak i stedet en konge, der lyttede til folket og regerede derefter.

Forudsætningen, for at folket og magthaveren skulle være i stand til på tilstrækkelig vis at argumentere for deres holdninger, var folkelig oplysning. Forskellige synspunkter måtte frem i lyset for at skabe oplysning hos såvel regenten som den menige borger. Grundtvig var imod, at der blev indført et demokrati, som folket ikke selv havde ønsket, og han foretrak en langsommere overgang, hvor det politiske liv udviklede sig i takt med folkets oplysning og ønsker. Han stemte

derfor også imod grundloven, da den kom til afstemning, men lærte dog med tiden at acceptere og sætte pris på den danske forfatning.

Grundtvig stod endvidere hårdt på ytringsfriheden og retten til at tale magten midt imod. Et princip vi hylder og fortsat bør hylde i Danmark. Men Grundtvig og hans samtidige Søren Kierkegaard advarede i øvrigt mod den anonyme masse. Og det leder mig tilbage til 1. maj. I år har en gruppe varslet, at de vil overdøve statsministerens tale i Fælledparken ved at blæse i medbragte fløjter. De forsøger at berettiggere deres aktion ved at argumentere med, at de er trætte af regeringens politik og gerne vil give deres mening til kende. De mener ikke, at de har mulighed for at komme til orde på anden vis, mens statsministeren omvendt hele tiden har mulighed for at argumentere for sin sag gennem taler og i medierne. Aktionen er en del af et skift i den form den politiske debat

antager. Det handler mere om at gøre opmærksom på sig selv og sin utilfredshed end at skabe oplysning og indgå i en debat baseret på fakta.

Vi så noget tilsvarende med DONG-sagen. Staten sælger 19% af aktierne, men befolkningen får indtryk af, at regeringen sælger alt arvesølvet, og at staten ikke længere har kontrollen over energiforsyningen. At det er Goldman Sachs, der bliver solgt til, og at spørgsmålet om skattely i Luxembourg også er i spil, gør det ikke bedre. Befolkningen bli-

ver utilfreds, politikerne lytter ikke, og så har vi balladen med 200.000 underskrifter.

Mangler debat

Det ærgerlige set fra min synsvinkel er, at man ikke kan få nogen debat med protesterne. Underskrifterne er en slags moderne version af protesterne foran Christiansborg, men dér kan man i det mindste gå ud og tale med dem, der er med i demonstrationen. Man har en mulighed for at forklare, hvorfor man gør, som man gør. Den mulighed har man ikke med underskrifter, der bliver samlet på internettet.

Jeg synes, at det er en stor mangel, at man som politiker ikke kan diskutere med de utilfredse. På samme vis synes jeg, at det er uheldigt, at protestgruppen 1. maj påtænker at spolere statsministerens mulighed for at komme til orde på en mærkedag for det parti, hun repræsenterer.

Det er mangel på respekt for det repræsentative demokrati, som vores samfunds politiske liv hviler på.

I Danmark har vi en særlig tradition for at løse vores problemer i fællesskab og med gensidig respekt for hinandens synspunk-

ter. Vi har en høj grad af personlig frihed, som rækker så langt, som samfundet som helhed kan bære. Det har medført, at vi helt tilbage til andelsbevægelsens opståen i slutningen af 1800-tallet som folk og som nation har imødegået nye tendenser og udfordringen i samfundsudviklingen ved at stå sammen og få det bedste ud af situationen.

Det er for mig en del af den danske folkesjæl, at man tilbyder sit bidrag, så man sammen når det fælles bedste. Og det er en tilgang, der virker. For når jeg som minister har rejst omkring i verden, er den danske evne til at samarbejde og finde nye løsninger noget af det, der fremhæves. Franske ministre har over for mig betegnet de danske soldater i Bosnien-Hercegovina som de dygtigste.

Hvordan det?

De var gode til at få lokale samfund til at arbejde sammen om at skaffe rent vand, reparere generatoren og forebygge konflikter. Det er sådan noget, vi skal værne om og være stolte af.

På samme vis bør vi værne om vores nations politiske mærkedage som fx 1. maj og grundlovsdag.

Det er de dage, hvor vi hylder vores demokratiske traditioner og det, vi som nation er rundet af. Det er derfor min forhåbning, at læserne af denne artikel vil glædes over, at fløjterne blev i lommerne, og at dialogen og den danske kultur sejrede i Fælledparken 1. maj.

Grundlovsdag

Grundlovsdag er en årligt tilbagevendende fejring, der markeres den 5. juni i Danmark. Grundlovsdag er markeringen af indførelsen af den første danske grundlov den 5. juni 1849. Dagen fejres hvert år med politiske taler rundt om i landet, da dagen ses som en fejring af det danske demokrati, men markeres ikke som nationaldag på samme måde, som vi eksempelvis kender det fra Norge. Som en sidebemærkning er datoen også markeringen af Fars dag. Eftersom dagen primært fejres ved afholdelsen af politiske taler, er der ikke tradition for private forsamlinger eller familiemiddage – udover deltagelse ved de politiske taler. Der er heller ikke tradition for specifikke, sociale aktiviteter eller servering af bestemte retter eller drikke på grundlovsdag.

De vigtige traditioner omkring højtider og måltider

Af Else-Marie Boyhus, historiker og tidligere museumsinspektør

»I det lange løb kan ingen fest klare sig uden et madmæssigt grundlag«. Den erkendelse nåede rosildebispens Jan Lindhardt frem til i 1999. Han havde - som så mange andre - undret sig over, at den tredje af kirkeårets store fester ingen folkelig forankring har. Det måtte der gøres noget ved. Han henvendte sig til Danisco (snaps), mejeriselskabet Danmark og til fiskebranchen. Hverken mejerierne eller Danisco kunne se lyset, men det kunne Foreningen Fiskebranchen. De var i forvejen i gang med en kampagne for at få danskerne til at spise mere fisk, så de greb anledningen med kyshånd.

Pinsefisken

Teologerne sørgede for at oplyse om fisken som kristent symbol (se fx Folkekirkens hjemmeside), mens fiskebranchen fra 2000 og fremefter hvert år har kåret årets pinsefisk, der tilmed har egen hjemmeside: pinsefisk.dk.

Her kan man følge de årlige lanceringer foretaget af bisper/præster, kokke og fiskere.

Initiativet har ikke fået gennemslag i brede kredse, dertil har det for mange odds imod sig. Det er i

forvejen vanskeligt at få danskerne til at spise fisk, og ud over rødspætter, der hidtil er lanceret fire gange som årets pinsefisk, er kendskabet til andre fisk beskedent, og at kåre fisk som knurhane, kulmule m.fl., der ikke forhandles i supermarkeder, er håbløs gerning.

Biskoppen havde overvejet at lancere kylling som pinseret i stedet for fisk. For et halvt århundrede siden kunne det måske have været en mulighed: grydestegt kylling med persille og skysauce. Men med industrialiseringen af fjerkræbranchen, der satte ind fra 1960'erne, er kylling blevet hverdagsmad for ikke at sige skodmad. Så biskoppen opgav kyllingen og vendte tilbage til fisken.

Der er da også eksempler på, at fisk er eller har været højtidsmad. Det gælder således karpfen, som er julemad i Centraleuropa, og lutfisken, som indgår i svenskernes julemenu. I det førindustrielle Danmark, dvs. århundrederne frem til midten af 1800-tallet, var festmaden i de fleste egne kogt klipfisk serveret med sennepsdypelse. Fra anden halvdel af 1800-tallet blev den usaltede og friske torsk nytårsret i mange hjem.

Skyldes pinsefisk-initiativets manglende succes at den som fænomen mangler ælde og tradition? Ikke nødvendigvis, der er eksempler på det modsatte. Således har nytårstorsken kun været tradition i godt

hundrede år, og lamme-
stegen påskedag
bliver først udbredt
med dybfrosten og impor-

ten af lam fra New Zealand i 1970'erne. Før den tid var lamme-
steg alene mad hos overklassen,
og ofte faldt påsken for tidligt til
at have slagteklare lam.

Pinse er vanskeligere at »markedsføre« end fx jul og påske. Julen med det lille barns fødsel, påskens drama med død og opstandelse er måske til at begribe, mens Helligåndens komme og kirkens fødselsdag er lovlig luftigt. Tilmed giver pinsen kun én fridag. Og så er der den pointe, at julen falder i den mørkeste tid og påsken i det gryende forår, hvor de fleste samles i hjemmene.

Til pinse buldrer naturen frem og danskerne vil ud i det grønne.

Offerfest

Offerfesten i Tyrkiet er en fire dage lang religiøs fest. Det er en tradition, at der under festen ofres et dyr i et særligt ritual, at man besøger slægtninge, og at man hjælper de fattige.

Offerfesten er en af de ældste islamiske højtider. Den holdes til minde om historien om profeten Ibrahim (Abraham), som demonstrerede sin lydighed overfor Gud ved at være villig til at ofre sin søn. Gud sendte ham så i stedet en ged til ofring. Offerfesten kommer cirka 70 dage efter Ramadanen. Det siges, at det bringer ulykke, hvis man i perioden mellem de to fester gifter sig eller starter en ny virksomhed.

Traditionen tilsiger, at mænd fra alle familier på offerfestens første dag deltager i en særlig morgenbøn i moskeen. Derefter begynder offerritualet. Slagteren siger en kort bøn, før han slakter dyret. Den enkelte familie deler cirka to tredjedele af kødet med slægtninge og naboer og giver den sidste tredjedel til de fattige. I de senere år er nogle tyrkere begyndt at give donationer til velgørende organisationer i stedet for at ofre et dyr. Mange tyrkere er stolte af, at de under offerfesten gør en særlig indsats for de fattige.

Folk tager deres fineste tøj på under offerfesten. De byder gæster velkommen, besøger familie eller venner. På festens førstedag besøger man normalt den nærmeste familie. De unge hilser på ældre medlemmer af familien og naboer med et kys på hånden som et tegn på respekt.

Offerfesten er en officiel højtid i Tyrkiet. Offentlige bygninger, skoler, banker og posthuse er normalt lukkede. Supermarkeder holder åbent, men åbningstiden er normalt indskrænket i perioden. Den kollektive trafik kører med længere intervaller under festen, til gengæld er billetterne billigere. Starten af offerfesten falder sammen med den årlige pilgrimsrejse til Mekka, og det betyder intens rejseaktivitet i den periode, offerfesten varer.

Symbolerne for offerfesten i Tyrkiet er en ged (eller et får) og en moske.

BON APPÉTIT!

Man samles ikke ved middagsbordet men ved skov og strand, i kolonihaven eller på campingpladsen.

Julen

Julen er den højtid, der er bedst forankret i dansk kultur, og den der stadig rummer de mest traditionsrige måltider. De fleste traditioner har rod i 1800-tallets borgerlige kultur. Det gælder især juleaften, der gik hen og blev vigtigere end juledag. Den varme aftensmad er stadig i den form, som blev udviklet, da komfuret afløste det åbne ildsted. Man holdt dog fast ved den gamle tids risengrød, men fra omkring 1900 ofte med en mandel og tilhørende mandelgave til den heldige. Derpå steg, enten gås, and eller flæskesteg stegt i ovn med æbler og svesker, serveret med kartofler dels kogte dels sukkerbrunede, brun sovs og sursød rødkål.

Karakteristisk for det danske køkken i komfuralderen. Og helt i den nationale ånd fik gåsen det danske flag i ryggen, så den kunne stå til

juletræets flagguirlander. I dag er gåsen vigende til fordel for and, men flæskestegen holder stand, og det samme gør æblerne og sveskerne for slet ikke at tale om rødkål, sovs og kartofler.

Risengrøden blev fra begyndelsen af 1900-tallet mange steder erstattet af desserten risalamande med rød kirsebærsovs.

Mens juleaften helt blev omskabt i den borgerlige, nationale stil, beholdt juledagene nogle af de gamle træk. Her er hovedmåltidet koldt, og mange af de gamle, regionale retter serveres ved julefrokoster i familiens skød. Det gælder reminiscenser af saltmadsfadet med det stribede flæsk, sylten og medisterpølser, sennep og rødbeder og i mange hjem serveres her til kål, enten grønlankål som i Vendsyssel, på Lolland og andre steder eller den vredne, stuede hvidkål som i Øst- og Sønderjylland.

Julens mellemmåltider blev også forandret. Den gamle tids pålægs- og snaps blev afløst af kaffen med alskens hjemmebag. I komfurets ovn kunne der bages uden de store falbelader, og fra anden halvdel af 1800-tallet stammer julens store udbud af småkager: vanillekranse, finskrød, jødekager, brune kager osv. Men med fra den gamle tid var klejnerne, ligesom også æbleskiverne overlevede.

Konfekt og juleknas hører også den borgerlige jul til. Verdenshandlen tog et bredt opsving i 1800-tallet, varer fra kolonierne forhandlet i kolonialhandler blev tilgængelige for alle, såsom ekso-

tiske frugter, friske og tørrede: appelsiner, figner, dadler og tropiske nødder. Sukkeret blev billigere og konfekt, som tidligere var forbeholdt en velstillet overklasse, blev noget, de fleste havde råd til. Her står vi så i dag med en juleaften, skabt i anden halvdel af 1800-tallet, og en juledag, som har reminiscenser af det gamle samfund.

Noget nyt er der kommet til, omend ikke alt er slået lige godt an.

I slutningen af 1800-tallet kom julemanden fra USA og gjorde de danske nisser rangen stridig.

I 1900-tallet dukker kalkunen op på de danske middagsborde – ligeledes en amerikansk fornyelse, som dog endnu ikke har slået flæskestegen og andestegen af banen. Fra Sverige kom efter anden verdenskrig Luciabrudene og gløgg. Sidstnævnte gav den traditionelle danske æbleskive en ny opblomstring, om end i mere og mere forfladigede udgaver. En rigtig æbleskive skal indeholde æble (heraf navnet!) og de bedste bages af en gærdej.

I ældre tid festedes der i juledagene, i vore dage begynder festlighederne i slutningen af november, og de foregår i stigende udstrækning uden for hjemmene.

Gløgg og æbleskiver er én servering. Julefrokost er en anden. I julefrokosten forenes tre danske traditioner. Rammen er *det store kolde bord*, dette særligt danske fænomen, som fandt sin form i tiårene omkring 1900. Buffeten med de mange kolde og lune anretninger i grupperne sild, andre fisk og skaldyr, kødretter, salater,

frugt og ost. I julemåneden udvides dels med en afdeling borgerlig juleaftensmad som ande- og flæskesteg med rødkål, dels med anretninger fra det gamle samfunds saltmadsfad samt gamle kålretter som grønlankål eller jysk julekål.

Dagens danskere lever i sandhed i overflod, vi skal have alle juletraditioner på én gang, i god tid før jul og helst flere gange i månedens løb.

Påskan

Ved koncilet i Nikæa år 325 blev påskan fastlagt, så påskedag falder på første søndag efter første fuldmåne efter forårsjævndøgn. Den kan tidligst indfinde sig 22. marts og senest 25. april. Det er der gode teologiske forklaringer på, men ligefrem befordrende for udvikling af en måltidskultur er det ikke. Tilmed falder påskan i den gastronomisk set kedeligste del af året. Vinterråvarerne er trætte, de første nye er ikke kommet endnu, og det er heller ikke sæson for hverken kyllinger eller lam. Eller rettere var, for i dag kan alle sæsoner udviskes ved hjælp af import og dybfrost. Men det er jo hverken enestående eller udfordrende.

Påskan er den højtide med de fleste helligdage. To før og to efter den lørdag, der i ældre tid hed skidenlørdag. Det var den dag, hvor der skulle renses ud efter de to første helligdage og gøres klar til de to næste. Den dag spistes tidligere retten skidenæg, i al sin enkelthed kogte æg serveret i en mælkesovs smagt til med sennep. I dag er der næppe mange, der gør hovedrent

Pinse

Pinse er i forhold til den kristne kirke festen for Helligåndens komme. Pinse falder 50 dage efter påske. Ordet pinse kommer af det græske ord pentekoste, som betyder den halvtredsindstyvende.

Pinse er efter jul og påske den lutherske kirkes tredje store højtide. Her fejres det, at Helligånden kom som ildtunger til disciplene og gjorde dem i stand til at tale på alle sprog, så de kunne gå ud i verden og fortælle om Jesus til alle folkeslag.

I Danmark har pinse haft en meget bred, folkelig appel, og mandagen efter pinse er en national helligdag.

Som nævnt er pinse en betydende kirkelig højtide i Danmark, selv om færre danskere går i kirke i pinse i modsætning til julen og påskan, hvor de danske kirker rummer væsentligt flere kirkegængere end normalt til højmesse.

I den lutherske kirkes liturgiske farve er det den røde farve, som benyttes i pinse.

Uden for kirkelige sammenhænge er det farvemæssigt den hvide farve, der er i fokus. Den bruges fx i forbindelse med borddækning og blomstervalg, hvor de næsten hvide pinseliljer er i højsædet.

Tidligere var det også til pinse, hvor forår og tidlig sommer kunne forventes, at man tog sit nye tøj på og pyntede sig. På dansk findes det særlige udtryk »pinsesnit«, og det refererer til, at man netop havde fået nyt tøj til pinse. Det stammer fra en tid, hvor man ikke købte tøj så ofte. Dengang kunne man også høre bemærkninger som, »du har nok taget pinsesnippet på i dag« eller »har du ikke taget pinsesnippet på lidt tidligt i år«, som blev sagt, hvis man tog sit nye tøj på før pinse.

Der er en lang tradition for, at familie og venner pinsedag tager på udflugt for at se »pinsesolen danse«. Andre vælger at tage på skovtur og spise pinsefrokost sammen – at spise stegt kylling netop til pinse er en lang tradition.

Der er ingen særlige lege forbundet med pinse.

påskelørdag, og det at få friske æg er heller ikke længere en sjælden oplevelse. Men det er en glimrende ret, som i dag med fordel kan indgå i en påskefrokost.

På den første af helligdagene, skærtorsdag, blev der spist grønkål, enten som suppe eller stuvet som grønlangkål. Før dybfrostens tid stod kålen ude i haven indtil den skulle høstes. Men på foråret var den blevet lidt træt, og man brugte at peppe den op ved at hakke andre former for grønt i den. Mest brugt var spansk kørvel, også kaldet aniskål, hvis kørvelagtige smag klæder grønkålen.

Til skærtorsdag gik der imidlertid sport i det grønne, da skulle man helst have ni eller syv slags grønt. Det kunne have sine vanskeligheder, hvis påsken faldt tidligt. Men foruden spansk kørvel kunne haven vel byde på persille, timian, salvie og merian og i naturen kunne der plukkes skvalderkål, mælkebøtteblade, skovsyre og andet.

Og holder trenden med det nye nordiske køkken, hvor der indsamles alskens vilde planter i naturen, skulle en genoplivelse af denne kål være en mulighed. I øvrigt var denne ret ikke forbeholdt landhusholdningerne. Adam Oehlschläger, der boede i København, skriver i sine erindringer, at han skærtorsdag den 2. april 1801 overværede slaget på Rheden, og derefter gik hjem og fik skærtorsdagskål.

Påskedag er den vigtigste dag i hele kirkeåret, den har ingen fast madtradition, men i de fleste hjem

samles familie og venner og i dag ofte omkring påskefrokosten. Til den serveres der påskebryg, en stærk specialøl, som kun fås på denne årstid. Allerede i hjemmebrygningens tidsalder blev der brygget særligt festøl. Fra begyndelsen af det 20. århundrede leverede de store bryggerier påskeøl på fad. Siden 1950'erne sælges påskebryggen som flaskeøl i dag tillige som dåseøl, og P-dag – det vil sige, når påskeøllen kommer på markedet –, fejres ikke mindst på uddannelsesinstitutionerne.

Måltidets traditioner

Tiderne skifter, traditioner opstår, nogle holder længe, andre forsvinder. Men det bestandige er selve måltidet. Til alle tider og ved alle lejligheder sætter vi os sammen og spiser, og indtagelsen af maden er andet og mere end en biologisk nødvendighed.

Mennesket er det eneste levende væsen, der deler sin mad med andre, derfor måltidet, der er en begivenhed styret af ritualer, udviklet i en lang kulturel og social proces. Ritualer omkring måltidet varierer fra kultur til kultur, men som fællestræk kan der peges på, at de skal sikre tryghed, renlighed, hensyntagen til andre og solidaritet med dem, man spiser sammen med. Ved måltidet praktiseres således samværsformer, som intet samfund kan være foruden.

I mange kulturer indledes eller afsluttes måltidet med en bøn og en tak, eller blot et ønske som Frankrigs »Bon appétit« eller de

tysktalendes »(Gesegnete/Prost) Mahlzeit«. I Danmark siger den, der passerer nogle, der spiser, »velbekomme«.

Et måltid er det samlende led i en lang række højtider og markeringer, hvad enten det gælder årets gang eller personlige højtider som bryllup, barnedåb eller runde fødselsdage. Måltidet er udtryk for sociale normer. At invitere, at spise og drikke sammen med andre er ensbetydende med, at disse mennesker accepteres, og ved ethvert festmåltid bekræftes et gruppesammenhold og et fællesskab mellem deltagerne. Det understreges af ritualer som taler, sange og skåle, og det markeres gennem enighed om påklædning, optræden og sprogbrug. Festen markerer dels forbindelsen mellem festdeltagerne og det omgivende samfund og dels forbindelsen mellem festdeltagerne indbyrdes.

Også i det daglige er måltidet vigtigt. I en fortravlet tid er morgenmad blevet individuel, frokosten spises oftest uden for hjemmet, men langt de fleste familier stræber mod, at man om aftenen samles om et varmt, hjemmelavet måltid. Skræks scenariet er eksemplerne fra den angelsaksiske verden, når mad spises stående eller gående, og aftensmaden er en mikroovn-opvarmet færdigret indtaget i sofaen foran TV-apparatet eller computeren.

Så langt er det ikke nået i Danmark, og det kommer det nok heller ikke til, så længe højtider og deres måltider minder os om noget andet.

Den danske folkekirke - og danskernes DNA

Af Søren Sievers,
sognepræst,
Frederiksberg Kirke

Folkekirke.

Det rimer fint på Folkevirke.

I det hele taget er der en særlig klang i ord med folke...! Selv i folkevogn er der mindelser om det, der er meningen med folketing, folkeskole, folkekirke – og, nå ja, folkedans.

Det er noget med fællesskab.

Og er vi mange nok, så bevarer sagen karakter af fællesskab og dermed noget for hele folket. 2014 er f.eks. 200 året for folkeskolens fødsel. I de første omtrent 150 år var der tæt forbindelse mellem folkeskolen og folkekirken. Det var en forbindelse, der sørgede for, at kommende generationer fik

overleveret de religiøse traditioner.

Folkekirken er i sin nuværende skikkelse knap så gammel. Den så dagens lys i og med Grundloven fra 1849. Kirken som institution er betragteligt ældre. Principielt tog den sin begyndelse ved en tom grav for to tusind år siden. Nærmere behøver vi ikke tid- og stedfæstelsen. Det blev begyndelsen på det, vi her så mange år efter stadig har i blandt os og det så tilpas massivt, at det endnu giver mening at tale om folkekirke. De første 500 år forløb under paven i Rom, hvad reformationen gjorde en ende på. Så fulgte de sidste 500 år, der for en væsentlig del var under den enevældige kongemagt, hvor kirkens præster også var kongens, hvad der gjorde det helt naturligt, at kirken ved afskaffelsen af enevælden forblev en statskirkelignende institution.

Ved Grundloven fik kirken navn af Folkekirke. Det hedder udtrykkeligt, at den som sådan skal under-

Uafhængighedsdagen og Børnenes Dag

Højtidelige ceremonier og børnefestivaler finder sted overalt i Tyrkiet på Uafhængighedsdagen og Børnenes Dag den 23. april hvert år. Børnene tager sæde i det tyrkiske parlament og regerer symbolsk landet for en dag.

Mange mennesker mindes den første samling af det tyrkiske parlament den 23. april 1920 ved at deltage i lokale ceremonier og nedlægge kranser ved monumenter for Mustafa Kemal Atatürk, grundlæggeren af den tyrkiske republik. Den største ceremoni finder sted på Atatürk mausoleet i Ankara.

Atatürk dedikerede den tyrkiske republik til børnene, og det er derfor de tager sæde i parlamentet for en dag. Børnene vælger en præsident, som taler til nationen på tv. Børnenes Dag fejres overalt. Tyrkisk statstv bringer børn i alderen 8-14 fra hele verden til landet, hvor de bor hos tyrkiske familier i en uge og deltager i børnefestivaler, der kulminerer med en gallaforestilling den 23. april.

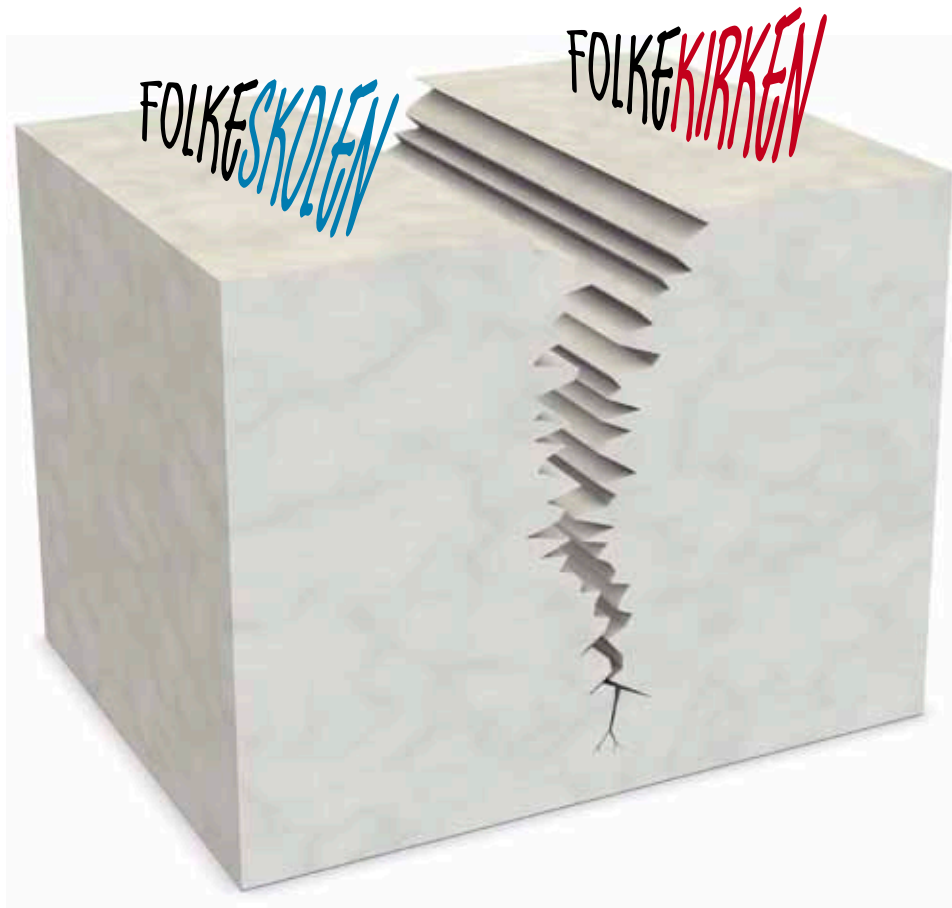
Dagen er en officiel fridag.

Den historiske baggrund for den første samling af parlamentet var den tyrkiske frihedskrig 1919-1923. Atatürk proklamerede parlamentet som en vigtig del af opbygningen af en ny tyrkisk stat efter, at Ottoman imperiet blev slået under den første verdenskrig.

De mest almindelige symboler for Uafhængighedsdagen og Børnenes Dag er: En globus eller en cirkel, der symboliserer verden, en gruppe børn, der holder hinanden i hænderne og symboliserer enhed, og det tyrkiske flag som symbol på den tyrkiske stat.

TYRKISKE MÆRKEDAGE

støttes af staten, og der skal udføres en forfatning for kirken.

Folkekirke med egen forfatning

Efter 165 år uden forfatning, men en praksis, hvor Folketinget i princippet har bestemt over kirken (og dermed også besluttet, at kirken f.eks. skulle have kvindelige præster og vie mennesker af samme køn) ser det netop nu ud til, at kirken får sin forfatning. Der er rokket grundigt ved forudsætningerne for en styrelse ved landets folkevalgte. De er nemlig ikke længere – sådan uden videre – af den evangelisk-lutherske overbevisning, hvad enten de aldrig har næret den eller undervejs har forladt den. Derfor skubber de nu skuden fra land, også selv om dens styrmænd og matroser (biskopper og præster) helst fremdeles ser den trygt fortøjet. Det er nemlig

ikke rigtig gået op for de gejstlige, at det er de folkevalgte, der ikke længere vil vide af dem.

På den anden side vil folkevalgte gerne bevare så meget kontrol som muligt, og derfor vil vi nok se en »overgangs-forfatning«, der ikke med en simpel flertalsbeslutning ligefrem kapper båndene mellem stat og kirke. Det kan nok heller ikke ske uden en alvorlig omgåelse af Grundloven. Der er imidlertid historiske eksempler på, at de folkevalgte kan finde på at omgås Grundloven løst og løsagtigt i en større og bedre tjeneste.

Kirken og de unge

Forandringens vinde blæser, og det er fællesskaberne, der må søge læ eller bygge vindmøller. Det er ikke længere muligt at forestille sig, at Folkeskolen skulle fungere

som kirkens dåbsoplæring. I det hele taget er det nære forhold mellem de to folkeinstitutioner endt i en skilsmisse.

Separationspapirerne blev underskrevet, da præsten måtte forlade skolekommissionen med skoleloven i 1937. Den endelige skilsmisse fandt sted i 1976, hvor det blev fastslået, at folkeskolen ikke længere skulle være garanten for den dåbsoplæring, der nu engang må følge af, at vi døber spædbørn. Efter ægteskabelige brud følger altid vilkårsforhandlinger og med den nye reform af folkeskolen, hvor skoledagen for de store klassetrin først slutter ud på eftermiddagen, er det fastslået, at konfirmationsforberedelsen kan foregå i undervisningstiden, dog ikke længere i de attraktive morgentimer. Konfirmationsforberedelsen er – set fra et folkekirkeligt synspunkt – af afgørende betydning. Vi kan endnu bryste os af en komfortabel andel af en ungdomsårgang, der bliver konfirmeret. I det mindste komfortabel i sammenligning med tallene fra vore nordiske brødrelande. Men tallet er i lighed med både dåbs- og medlemstal for nedadgående.

Når det er så vigtigt med kontakten mellem kirken og de unge, så er det fordi, det er dokumenteret i sociologiske undersøgelser, at konfirmationsforberedelsen er afgørende for forholdet mellem borger og kirke. Og har præsten gjort det godt, så bevares tilmed et livslangt positivt forhold til kirken. Men forberedelsen er – som alt andet – under pres og forandring.

Konfirmationen

Konfirmationen blev oprindelig indført for at sikre ungdommens kristelige opdragelse. Den var ikke med i reformatorernes oprindelige kirkekoncept, men blev indført i Danmark i 1736, da den - med nogen urette - forkætrede pietisme var på sit højeste. Anliggendet var, at den unge med et tydeligt »ja-ord« skulle bekræfte sin tro. I dag taler vi hellere om, at Gud bekræfter sine løfter i dåben overfor den unge.

For os er det indlysende, at konfirmanden kommer frivilligt, hvad det bestemt ikke var tidligere. Langt op i tiden havde forberedelsen tilmed betydning for den unges muligheder på arbejdsmarkedet. Jeg faldt for nogle år siden over min farfars skudsmålssbog, af hvilken det fremgår, at præsten i Fangel (på Fyn) i 1906 tilkendegav, at min farfar var både flink og flittig, hvilket førte til en læreplads som kommis i den lokale brugs. Uhørt i vore øren, at kirken skulle have så megen magt og indflydelse.

Dåben

Tilværelsen udfoldes mellem en fødsel og en død. Begge begivenheder fremkalder religiøse overvejelser. Det holder de næppe op med at gøre, selv om vi ikke læn-

gere er fælles om det religiøse udtryk. Dåben har siden oldkirken været indgangen til kirken. Den har været ritualiseret lige så længe. I sit væsen er dåben en religiøs handling, hvad der ikke mindsker, at den også i mange år har haft betydning af en slags navngivningsceremoni. Der har været og er til stadighed mange traditioner omkring dåben.

Dåbsselskaberne har inden for de seneste årtier ændret karakter fra at være en ren familiær begivenhed til også at omfatte alle vennerne. Da jeg selv blev døbt i 1952, ved jeg fra mine forældre, at de eneste inviterede til en beskeden søndagsmiddag, var mine bedsteforældre på begge sider samt de udnævnte faddere. Et selskab, der i antal næppe overgik den halve snes.

I dag ses dåbsselskaber på langt over 100 mennesker, og de er alle inviterede til at overvære selve dåbshandlingen. Heller ikke det var sædvanligvis tilfældet for det halve århundrede siden. De små blev førhen døbt relativ tidligt. Nu er de ofte over det halve år gamle, ja, undertiden det hele år, for de er nemlig navngivet forud for dåben. Det svækker naturligvis dåbens karakter af navngivningsceremoni, hvad der ud fra et kristeligt synspunkt ikke skal beklages.

Det skyldes imidlertid ikke kun en tiltagende religiøsitet, men nok så meget, at de små ikke længere kan indskrives i forældrenes pas, men selv som spæde skal have udstedt deres eget pas.

Dåbsbørnenes ikklædninger har også ændret sig fra førhen udelukkende at være hvide dåbskjoler til begge køn, oftest med en lille kyse

Helligtrekonger

Det er helligtrekonger den 6. januar. I Biblen står der i Mathæus kapitel 2 vers 1 og 2:

De vise mænd

Da Jesus var født i Betlehem i Judæa i kong Herodes' dage, se, da kom der nogle vise mænd fra Østlandet til Jerusalem og spurgte: »Hvor er jødernes nyfødte konge? For vi har set hans stjerne gå op og er kommet for at tilbede ham.«

Helligtrekonger markerer slutningen af de tolv juledage. Aftenen før kaldes helligtrekongersaften.

Til helligtrekonger sættes juledekorationer væk både i hjemmene og kirkerne.

I nogle familier tænder man en trearmet lysestage for de hellige tre konger. Et lys for hver af de vise mænd: Kasper, Melchior og Baltazar. Den danske salme »Dejlig er den Himmel Blå« af Grundtvig handler om de tre vise mænd og synges til helligtrekonger. Nogle kirker arrangerer vandring med lys enten på kirkegården eller rundt i byen helligtrekongersaften. Vandringen slutter i kirken, hvor deltagerne synger Dejlig er den Himmel Blå. I nogle kirker vil menigheden synges den originale salme med 19 vers.

En overtro fra gamle dage fortæller, at unge kvinder helligtrekongersaften kan få deres tilkomne at se, hvis de står foran et spejl og udtaler:

Hellige konger tre
lad mig i denne nat se
hvis dug jeg skal brede
hvis seng jeg skal rede
hvis navn jeg skal bære med ære.
Helligtrekonger er ikke en fridag i Danmark.

til, som huemor så kunne holde under selve dåben, til i dag at være alt muligt forskelligt tøj. Ofte foranlediget af den kendsgerning, at barnets alder og størrelse umuliggør anvendelsen af slægtens dåbskjole, der kan være meget gammel og som minimum har været taget i brug til dåbsbørnenes bedste- eller oldeforældres dåb.

Vielser

Vielsen var indtil Grundloven i 1849 alene et kirkeligt anliggende. Med Grundlovens frihedsrettig-

heder blev det muligt at blive viet borgerligt. Antallet af kirkelige vielser er for nedadgående. Det følger bl.a. af det forhold, at den aldersgruppe, der er giftelystne, også er identisk med den, der i større antal ikke er blevet døbt. Vielse i Folkekirken fordrer, at mindst én af de kommende ægtefæller er medlemmer. Efter pres fra offentligheden og kirkeministeren tillod biskopperne i 2012, at vielser kunne finde sted uden for kirkens rum. Traditionen for at vielser kun finder sted i kirkerummet er dermed blevet brudt.

Årsagerne er sikkert mange, men i adskillige amerikanske film ses bryllupper afholdt i haver og parklignende omgivelser, og det har helt sikkert betydning for udviklingen. Traditionerne ændrer sig, og det befordres oftest af omgivelserne.

I begyndelsen af sidste århundrede var det tæt på utænkeligt, at fraskilte kunne blive viet. Det var ikke i strid med gældende regler, men simpelthen herskende praksis. I takt med antallet af skilsmisser har kirken selvfølgelig måttet ændre praksis. I dag foretages vielser, hvor den ene eller begge parter har været gennem flere skilsmisser. Tingenes tilstand til trods er det stadig sådan, at en præst kan nægte at vie fraskilte, ligesom han eller hun kan frasige sig sin medvirken ved vielser, hvor ægtefællerne er af samme køn.

Begravelser

For ganske få årtier siden var begravelseshandlinger så godt som altid i kirkeligt regi.

Selvfølgelig under forudsætning af afdødes medlemskab. Selv denne forholdsvis solide tradition er nu så småt vigende. Oftere og oftere forekommer det, at afdøde bliver bisat uden gejstlig medvirken, som det så passende hedder. Det skyldes langtfra altid, at afdøde er udmeldt af kirken, men nok så meget, at de pårørende, der skal drage omsorg for afdødes bisættelse, ikke ønsker præstens medvirken, da deres eget forhold til kirken i bedste fald er uafklaret og i værste direkte afstandstagende. Det er i sig selv et traditionstab, der presser folkekirken. Men til det skal lægges et forhold, der gør sig gældende ved samtlige kirkelige handlinger, nemlig det forhold, at fortroligheden med den helt unikke danske salmeskat er ved at forlade folkesjælen.

Det er også – men ikke kun – et resultat af den vigende forbindelse mellem kirke og skole. I mange år var morgensangen forsvundet fra danske skoleelevers hverdag. Den er nok ved at få en renaissance, men det er kun et fåtal salmer, der bliver sunget – og helt typisk nogle julesalmer og dertil nogle få populære morgensalmer. Det er helt utilstrækkeligt, hvis en tradition skal bevares og bæres videre til næste generation. Traditionstabet bliver tydeligt, når de pårørende sammen med præsten skal vælge salmer til begravelsen – eller sammen med brudeparret til vielsen. Julesalmer er ikke anvendelige til en hvilken som helst lejlighed.

Folkekirken under forandring

Som det fremgår, er kirken langt

Afslutningen på Ramadanen

I forbindelse med ramadanfestaften, der markerer afslutningen på fasteperioden, køber mange tyrkere nyt tøj og forbereder de traditionelle ramadandesserter. Det er også her, man husker og ærer de døde. Det er almindeligt at besøge kirkegårde på dagen.

Ramadanfestaften i Tyrkiet kan være en officiel fridag, hvis dagen falder på en mandag, fredag eller lørdag. Hvis den falder midt i ugen, får mange en halv dag fri, og offentlige bygninger, skoler og posthuse kan være lukkede enten hele dagen eller om eftermiddagen. Dagen kan godt byde på intens trafik, idet mange besøger deres familier.

Ramadanfestaften er på den sidste dag af ramadanen, som er den niende måned i den islamiske kalender. Hver måned i den islamiske kalender begynder ved nymåne. Caliph Umar introducerede den islamiske kalender i år 640, og kalenderen tæller fra år 622, det år hvor den islamiske profet Muhammed flyttede fra Mekka til Medina.

Symbolerne for ramadanfestaften er de samme som for ramadanen, som i Tyrkiet er kendt som Seker Bayrami – sukkerfesten. Symbolerne er nymåne, traditionelle desserter og en kop tyrkisk kaffe.

fra en upåvirkelig størrelse. Den har bevæget sig fra at være den institution, der på mange områder i samfundslivet satte dagsordenen, til nu om dage at måtte indrette sig på det omgivende samfunds vilkår. Den organisatoriske og geografiske struktur er dog blevet fastholdt, og det næsten til det groteske.

Folkekirken er stadig opdelt i sogne, der gav fuld mening i bondesamfundet, men til gengæld spiller fallit i den urbaniserede virkelighed, der er informations-samfundets.

Den har måttet tåle, at lovgivning omkring helligdage ikke levner særlige hensyn til kirken. Søndagen har ikke i fyrrer år været den første dag i ugen, men er nu den sidste.

Som samfundsinstitution er folkekirken således langt fra forstumt tiders magt og væld. Den er i enhver henseende under forandring og det i et omfang, det slet ikke er muligt eller ønskeligt at forestille sig for alle os, der bare holder meget af den.

Naturligvis har der også for et par årtier siden været diskussioner om forholdet mellem stat og kirke.

Det er bestemt ikke nogen ny diskussion. Den sættes i relief af mange forhold. Grundlæggende er det ikke nødvendigvis et gode for kirken (men nok for statsmagten), at forholdet til staten er alt for tæt. Men det giver sig selv, at med et vigende medlemstal, kommer det tidspunkt, hvor der med rimelighed kan stilles spørgsmål til den nuværende relation mellem stat og kirke.

Medlemstallet er afgørende for betegnelsen »Folke«-kirke.

Er det f.eks. stadig en rimelig betegnelse, når kun lidt over halvdelen af befolkningen er medlemmer?

Det skal med det samme forklares, at det faldende medlemstal ikke skyldes udmeldelser. Den slags har det i øvrigt med at komme i bølger, når der står blæst om institutionen. Det faldende medlemstal har sin årsag i den enkle kendsgerning, at hvor stort set alle nyfødte for et par generationer siden – nogle uger eller måneder efter fødslen – blev døbt, så er det tal faldet drastisk og i hovedstadsområdet til omkring 50%.

Samtidig dør de årgange, hvor medlemsprocenten er højest. Bevægelsen i disse to statistiske markører gør til sammen det faldende medlemstal.

Folkekirken civilopgaver

En enkelt samfundsopgave er dog intakt og har været det siden midten af 1600-tallet, nemlig civilregistreringen. Den foretages for alle borgere i Danmark uanset deres religiøse tilhørsforhold. Til gengæld betales den af de knap 80%, der er medlem af folkekir-

Påske og fastetiden

Påsken er de kristnes vigtigste højtid. Påsken begynder palmesøndag. På denne dag kom Jesus og hans disciple til Jerusalem for at fejre den jødiske højtid kaldet pesach. Den følgende torsdag – skærtorsdag – indstiftede Jesus nadveren ved måltidet med de 12 disciple. Langfredag bar Jesus korset ad Via Dolorosa til Golgatha, hvor han blev korsfæstet. Påskesøndag fandt disciplene graven tom. Denne dag er en festdag, fordi Jesus er steget til himmels. Det vigtigste påskesymbol er korset. Korsfæstelsen var en romersk straf og de dømte forbrydere skulle selv bære korset til det sted udenfor byen, hvor den egentlige korsfæstelse foregik. Derfor bar Jesus korset ad Via Dolorosa til Golgatha, hvor han blev korsfæstet sammen med to forbrydere.

Fasten starter 40 dage før påske. Der er knyttet en mængde traditioner til fastelavn, som er starten på fasten.

Man klæder sig ud.

Man slår katten af tøndnen.

Hvis man rammer tøndnen, så indholdet falder ud, bliver man kattedronning.

Hvis man slår det sidste bræt ned bliver man katekonge.

Man spiser fastelavnsboller.

Fastelavns søndag riser børnene deres forældre op af sengen med fastelavnsris.

Til fastelavn går børnene fra hus til hus og synger:

Fastelavn er mit navn

boller vil jeg have

hvis jeg ingen boller får

så laver jeg ballade

boller op, boller ned

boller vil jeg have

hvis jeg ingen boller får

så laver jeg ballade.

Påsketraditioner er både religiøse og verdslige. Som før nævnt er påsken den vigtigste kristne helligdag, så der vil være gudstjenester i kirkerne både palmesøndag, skærtorsdag, langfredag, påskedag og anden påskedag. Langfredag er en sorgens dag, og der flages på halv stang.

Til påske synger man specielle påskesalmer. Mange er skrevet af den danske salmedigter N.F.S. Grundtvig i det 19. århundrede.

Nytårsdag

I de store byer i Tyrkiet fejrer folk traditionelt nytåret på torvet, hvor de kan opleve et stort festfyrværkeri. Folk fra landsbyerne tager i stor stil til de store byer for at være med. I Istanbul for eksempel er tusindvis af byens indbyggere samt besøgende udefra samlet på Taksimpladsen. Efter nedtællingen til nytår er det almindeligt, at man fester i gaderne til den lyse morgen. Mange holder også fest derhjemme eller på hoteller og restauranter. Nytårsdag er en rolig dag, hvor mange besøger familie og venner, som de ikke var sammen med nytårsaftensdag, og udveksler små gaver.

Mellem 1926 og 1934 fandt nytårsfestlighederne i Tyrkiet sted den første weekend efter den 1. januar, men i takt med landets tilpasning til nogle af Vestens højtids traditioner blev nytårsdag en officiel fridag i 1935.

Nytårstræet, som er identisk med juletræet i den kristne verden, såvel som Noel Baba (det tyrkiske navn for Santa Claus – julemanden) er de mest almindelige symboler på nytårsdag i Tyrkiet.

TYRKISKE MÆRKEDEGAGE

ken. Det er selvfølgelig en af de opgaver, der sagtens lod sig overføre til den kommunale forvaltning. Det gælder i princippet også begravelsesvæsenet. I mange stør-

Kirken den er et gammelt hus, står om end tårnene falde...!

*N.F.S. Grundtvig,
dansk forfatter, teolog
og digter*

re byer er det en kommunal opgave, men langt de fleste kirkegårde drives af Folkekirken for dennes midler med forpligtelsen til også at lade ikke medlemmer begrave. Traditionen for en fælles religiøs institution er kraftigt på retur. Vi lever i et kulturelt mangfoldigt samfund, hvor den sammenhængskraft, der måtte bestå i et fælles religiøst ståsted, næppe nogen sinde vil lade sig genetablere.

Tager vi et blik på vore nabolandes forhold til deres tilsvarende kirker, så oplever de fleste en kraftig tilbagegang i medlemstallet. De overvejende evangelisk-lutherske kirker, der for ganske få generationer siden var meget tæt på at være enerå-

dende, er blevet drænet for traditionsbærende medlemmer. Kirker lukkes overalt i vore nabolande. Særdeles voldsomt virker det især i lande som England og Tyskland. Der kan bestemt være grund til bekymring for den Folkekirke, der med basis i kristendommen har udgjort det religiøse DNA for adskillige generationer af danskere. Men verden forandrer sig med en hastighed, vore oldeforældre – deres generationsforandringer til trods – kun vanskeligt ville kunne have forestillet sig.

Alligevel vil det være på sin plads at slutte denne tilnærmelsesvis jeremiade med Grundtvigs konstatering:

»Kirken den er et gammelt hus, står om end tårnene falde...!«

Folkekirken har det ikke let, men står efter denne artikelskrivers opfattelse betydeligt stærkere end både den norske og svenske tilsvarende. Måske er det sandt, hvad kirkesociologer har antydnet, at den eneste kirke, vi i henseende til tilslutning tåler sammenligning med, er den polske. Folkekirken er solidt forankret i den danske folkesjæl, og alene af den grund vil den bestå mange år endnu.

Selvfølgelig ikke uforandret.

En typisk tyrkisk sammenkomst, hvor the er en uundværlig ingrediens. Også her gælder princippet om respekt for familiens ældste, som signalerer, hvornår man begynder at drikke the og spise.

Folkefester er nationernes blomster

Af Umut Sahinbas, tyrkisk partner i EU-projektet »Cultural Kaleidoscope«

Når man går på gaden i stort set hvilket som helst land i verden, vil man jævnligt støde ind i et farverigt arrangement, som tiltrækker en masse mennesker. Som man nærmer sig, bliver nysgerrigheden større, og man begynder at forestille sig, hvad der foregår. Pludselig befinder man sig tæt på en stor menneskemængde, festligt klædt på i forskellige stilarter, men alle udtryk for en fælles kultur.

Her er man på vej ind i en ny verden i et ukendt eventyrland. Det varierer fra land til land, men det bliver ikke mindre eventyrligt af den grund. Folkefester organiseres som oftest med en række paradelignende aktiviteter, hver med deres egen stil, regler og traditioner. Festerne repræsenterer alle mulige kunstneriske og kulturelle værdier i forskellige samfund. Det mest iøjnefaldende er de mange måder, der festes på. Folkefesterne – eller nationens festdage – appellerer til mange mennesker, uanset social baggrund eller status. De vender tilbage

som årlige begivenheder for at fejre en nations historie og traditioner. Festerne har forskellige sociale og kulturelle funktioner som for eksempel samvær, minder, uddannelse og genoplevelse. Samvær handler om at bringe individer sammen og styrke fællesskabsfølelsen. Minderne hjælper generationerne med at huske gamle traditioner og viderebringe kulturelle værdier og etik. Det uddannelsesmæssige, så nye generationer både anerkender værdien af den kulturelle arv og tilfører arven nye idéer og idealer. Genoplevelsen af en nations festdage er måske den

En traditionel, tyrkisk dans fra Sortehavsregionen. Den dances ved ceremonier forud for bryllupper og kaldes »AYDA ÇIRA«. Her vises dansen i forbindelse med forårsceremonien »Newroz«.

En tyrkisk fejring af en fødselsdag, hvor der serveres de typiske småretter meze, hvor alle kan smage på alle retter. Uanset hvem der har fødselsdag, så gælder princippet om respekt for familiens ældste. Det betyder bl.a., at det er den ældste, som signalerer, hvornår man begynder at spise.

vigtigste funktion af dem alle, fordi den giver folk følelsen af at være en del af et større samfund, hvor man er fælles om at fejre noget.

I Tyrkiet er folkefesterne delt i to: de religiøse fester og de nationale. Ramadan og offerdagen er de mest almindelige religiøse fester. Republikkens dag, Ungdommens Festival, Børnenes Dag og Sejrsdagen er eksempler på nationale begivenheder.

Folkefesterne giver en vigtig forståelse af en nations kultur. Man kan lære meget ved at overvære eller deltage i fejringen. Festerne fortæller en masse om et lands værdier og kultur. For eksempel kan en almindelig turist få værdifuld viden om sociale relationer, kulturelle værdier og vaner samt madkultur ved at opleve en religiøs eller national festdag. Ligeså giver de et indblik i, hvor vigtigt det er for tyrkerne at hjælpe mindre bemedlede og dele ud af egen rigdom, hvad nationens flag betyder for dem, og hvorfor de sætter så stor pris på Tyrkiets grundlægger, Atatürk.

Det er vigtigt at forstå, at hvis vi skal skabe en bedre verden, så må vi hver især åbne vores skatte-kiste af kulturelle detaljer, farver og difference r m e l l e m

nationerne og give vores arv og værdier videre til de nye generationer.

DANSKE MÆRKE-DAGE

Mortensaften

Mortensaften markeres den 10. november

Legenden fortæller, at den kristne biskop Sct. Martin af Tours skjulte sig for nogle romerske soldater i en gåsesti. Dette skete omkring år 360, hvor de kristne var forfulgt på grund af deres tro. Gæssene larmede og hidkaldte således soldaterne, som dræbte biskoppen. Som straf for dette er det tradition, at danskerne spiser gås til mortensaften. Dette har været praktiseret siden middelalderen.

I nogle kirker markerer man dagen med en gudstjeneste. Derefter spiser menigheden middag sammen med præsten. Menuen er naturligvis gås! Mortensdag den 11. november er ikke en fridag i Danmark.

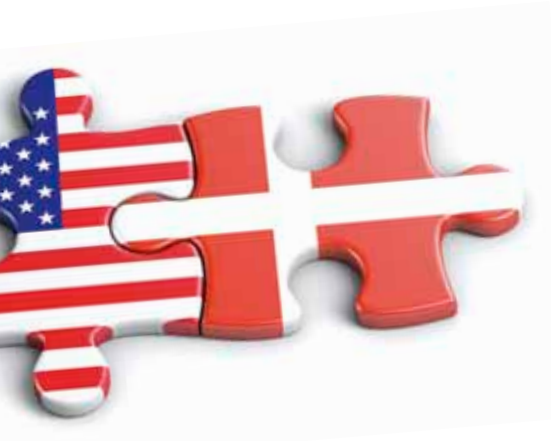
Det kulturbærende - i Danmark og som dansker i udlandet

Af Jørgen Wibskov,
USA

Jørgen Wibskov er født og opvokset i Danmark, men har de seneste 35 år boet i USA. Han er dybt involveret i kirkearbejdet på sin hjemegn i Farmington nær St. Louis i Missouri.

Det kulturbærende findes selvsagt alle steder. Alle samfund virker på noget fælles og søger sammen om det, og alle samfund identificeres blandt meget andet også af det, de mindes og holder i hævd. Til dagligt kommer det til udtryk, når vi viser, hvem vi er – hvad vi er kommet af og i den henseende lægger vægt på. Vi tænker og virker på baggrund af opvækst og indlæring og oprindelse, og når

anledning gives, kipper vi med flaget og erklærer fællesskabet. Kulturen har at gøre med vores fælles historie, selvom dens billeder afhænger af det personlige. Vi viser dens forskellige islæt, og stiller det ofte frem, mest måske ved særlige anledninger – dage, vi tilgodeser med en særlig opmærksomhed på deres årsag og vores glæde ved dem.

Jeg er udlandsdanske, men mener om mig selv, at jeg sandelig er meget dansk – altså at det danske er fulgt med, og at jeg ligesom enhver anden dansker, som bor et andet sted, repræsenterer meget af det, vi rejste fra. For mig er det derfor naturligt at tale med om, hvordan vi – selvom vi ikke bor i Danmark – udtrykker det danske i os, både ved højtiderne og på danske mærkedage, men også i det daglige. Det bliver et spørgsmål om, hvad der giver sig til kende og hvordan – kulturen, måden, båndet til landet.

Kulturbærende mærkedage

Kulturbærende mærkedage er under alle omstændigheder en tilbagevendende påmindelse om noget ved os eller i os, som vi synes, ikke må glemmes, enten fordi vi glædes, eller fordi vi synes, at vi skylder at mindes noget, som var svært.

Naturligvis er ikke alle mærkedage glædelige; vi ved godt, hvordan det føles at mindes det smertelige, og

den slags mærkedage hører med. De bærer sammenholdet ligeså meget, som de rare.

Og selvom vi her mest taler om almindeligt anerkendte mærkedage og højtider, dage som derfor har almen betydning, har mange af os desuden mærkedage, som er

Republikkens dag i Tyrkiet

Folk fejrer Republikkens Dag den 29. oktober ved at deltage i særlige forestillinger og processioner med flag og orkestre. Republikkens grundlægger Mustafa Kemal Atatürk proklamerede Republikkens Dag som årets vigtigste begivenhed.

Den 29. oktober er lokale stadioner fyldt med folk, der overværer teaterforestillinger, oplæsning af digte og traditionelle tyrkiske danse. Skolerne har masser af lignende forestillinger for forældre og lærere. Der er parader i byerne, ofte med politiske taler. Også på denne dag bliver der nedlagt kranser ved monumenter for Atatürk. Om aftenen er der de fleste steder processioner med flag og musik, og det slutter som regel med festfyrværkeri efter mørkets frembrud.

Republikkens Dag er en national fridag, hvor offentlige bygninger og et stort antal mindre virksomheder holder lukket. Også eftermiddagen den 28. oktober er en national fridag.

Den historiske baggrund for dagen er, at det tyrkiske parlament den 29. oktober 1923 vedtog en ny forfatning, som afløste forfatningen for Ottoman imperiet. Atatürk blev samme dag valgt som republikkens første præsident.

Symbolerne for Republikkens Dag er det tyrkiske flag og billeder af Mustafa Kemal Atatürk.

TYRKISKE MÆRKEDEGE

personlige, men som alligevel godt kan tillægges kulturbærende betydning.

En af mine egne er den 6. oktober. Det er årsdagen for min ankomst til Missouri og derfor en mærkedag for mig. Den kan i den større sammenhæng siges at være kul-

DANSKE MÆRKEDAGE

Sankthans

Højtiden *sankthans* er det forandrede helgennavn for Johannes Døberens hvis fødsel fandt sted seks måneder før Jesu fødsel og er sat til den 24. juni. Datoen kaldes derfor sankthansdag. I nordisk tradition holdes højtider aftenen før dagen, så *sankthansaften* fejres den 23. juni, ligesom juleaften fejres dagen før juledag.

Sankthans eller midsommer har uden tvivl været den vigtigste af midsommerens fester i Norden med spil, dans og drikke. Tidligere var det opfattelsen, at midsommernatten var fyldt med magiske naturkræfter – både onde og gode. Alle urter og kilder var særligt hellige, og det var tradition at opsøge hellige kilder eller plukke helende urter på denne aften. Til sankthans var mange hellige kilders magiske helbredelseskræfter stærke, og folk valfartede til dem i kildetiden, som startede ved sankthans og sluttede på fruendag den 2. juli. Der var i nogle egne af landet tradition for at gå til hellige træer i denne tid.

På bålet er der traditionelt placeret en figur, der ligner en heks. Heksene flyver ifølge overleveringen til Bloksbjerg sankthansaften og -nat. Formålet med bålet var at skræmme hekse og onde ånder væk, frem for at brænde dem af.

Nu om dage markeres sankthans ved offentlige og private arrangementer. Mange foreninger afholder arrangementer. Et typisk program omfatter en tale, derpå antændelse af bålet, og mens flammerne slikker op imod sommeraftenen synger alle midsommervisen. Talen vil ofte blive fremført af en person, der er kendt i lokalområdet.

turbærende, fordi jeg synes, at jeg repræsenterer danskheden i udlandet.

Jeg er den danske »expatriate«, i mit tilfælde i USA.

Jeg er udlandsdanske. Jeg bor blandt andre, men gør noget for at opretholde det danske.

Og hvad vil det så sige? Hvorfor så meget ståhej om det at være dansk?

Skal danskheden sådan bibeholdes i det fremmede? Skal vi ikke hellere smelte sammen end udskille os?

Eller er det måske snarere et spørgsmål om, hvordan det sammenstillede og egentligt homogene alligevel giver plads til det særegne?

Hvor vigtigt er det, at jeg peger på min danskhed i et samfund, som blev et af verdens mest kultursammensatte?

Eller for at sige det med en henvisning til kulturen netop her og netop nu: Er det derfor ikke blot et spørgsmål om, hvor længe det varer, før vores kulturelle identitet er udvisket eller faktisk opløst. Det er rimeligt at spørge om, hvor meget af det særegent danske en dansker i udlandet giver sig af med. Under indflydelse af udlændigheden bliver hjemlandets mærkedage måske knap så nødvendige.

Eller måske bliver de det tværtimod.

Af samme grund var det nok værd at vide, hvor meget af Danmarks egenart man håndhæver derhjemme, og hvilke tilkendegivelser man bruger. Måske er danskhed bare noget andet i dag, end det var

engang. Og måske er det i udlandsdanskerens sind på samme måde snarere et sagn om noget, som engang var, men som bærer så meget mere, især hvis fraværet har varet længe.

Og så alligevel.

De fleste af os holder på en eller anden måde fast på, hvad vi ved, kendetegner os som danske. Mange af os gør noget for, at vi ikke glemmer, hvem vi er.

Mærkedages betydning

Det kulturbærende ved mærke-

dage og højtider ligger mest i den måde, vi bruger dem på. Højtiderne har et kirkeligt islæt og viser hen på en oprindelse, vi måske ikke længere tænker ret meget på, men vi har alligevel beholdt dem og tillagt dem en decideret danskhed, som de fleste af os fejrer mest af den grund. Vi holder fri og spiser og er sammen, og vi gør mere ud af julen, for eksempel, end af en almindelig weekend, men kun for at skrue hyggen op, ikke for at mindes noget.

Andre mærkedage er nationale, altså specielt danske og specielt historiske. De har at gøre med, hvad vi husker. De ligger på et fundament i tiden, som vi har erklæret os fælles om, og som vi vender tilbage til, så længe vi har tanker for det.

Indtil deres årsag glemmes. Derfor afhænger deres betydning af os, af vores baggrund og forståelse – og af vores alder. Enhver generation rejser sig mindestene, men folk, som kommer forbi senere, forholder sig ikke nødvendigvis til dem.

Krigens minder

Jeg var barn i 1950'erne, dengang folk satte lys i vinduerne om aften

den 4. maj, og mine forældre tog os med en tur i bilen for at se det. Men vi mindedes også den 9. april, og der blev gjort noget for at huske på dem, der ligger i Ryvangen – for at vedkende os dem. Nu kan enhver i øvrigt – og til enhver tid – standse ved andre mindesmærker og læse navnene på de seneste faldne. Jeg gjorde det sidste forår på Kastellet. Den eftermiddag blev en mærkedag for mig, en af de nationale, og den havde meget dansk i sig, som jeg vedkender mig og synes, det er værd at værne om.

Påsken

Det første år, jeg var her i USA til påske, gik det op for mig, at langfredag ikke havde nogen forret for andre fredage. Dengang var Danmark lukket og slukket på langfredag, og jeg ved godt, at det for længst er blevet anderledes, men det føltes som et anslag mod noget helligt, at langfredag ikke på samme måde blev holdt i hævd her i USA. Og jeg tror slet ikke, at jeg mener det i nogen religiøs forstand, men at det føltes næsten som et angreb på mine danske principper.

Jeg måtte også vænne mig til, at der ingen »andendage« er her. Ingen anden juledag, ingen anden

påskedag, ingen til pinse heller. Det danske ved højtiderne er stadigvæk, at vi tager os i agt for ikke at gøre dem korte.

Julen

Julen er et godt bud på, hvordan jeg viser min danskhed til andre og også til mig selv. I almindelighed har de fleste af os mere konkretiseret juletilbehør af dansk oprindelse, end til nogen anden højtid. Det drejer sig her ikke om julens religiøse årsag, som sagt ovenfor, men om det særlige danske ved den, det som vi higer efter – rødt og guld, lys og glimmer, alle slags flot forarbejdede dekorationer, julebordet, måske julens sange. Juleaften er uomtvisteligt en dansk kulturnat. Selv om masser af andre nationaliteter fejrer jul, glæder vi os mest over vores, og her i huset har vi selvsagt alt dertil hørende og desuden en fint udviklet sans for det danske julekøkken.

Som mærkedag og højtid er julen måske den mest oplagte danske kulturbærer. Den giver mig anledning til at sætte danskheden på bordet i bogstaveligste forstand.

Sommernattens minder

Af samme årsag er sankthans for mig værd at holde fast i. Der er en konsekvens i det. Også selv om sankthans på disse breddegrader slet ikke virker, som vi kender det i Danmark. Det er altså ikke sommernattens korthed, jeg omgives af her, men mindet om den, som jeg holder af at tænke på. Ligeså sandt det er, at vi i decembermørket længes efter det varme skær af julen, af hyggen ved at være inden-

døre og omgivet af alt det, som på en gang både modvirker mørket og varsler lyset, netop så dansk er mærkedagen ved midsommer.

Selvom vejret hjemme i Danmark ikke altid hjælper til, stiller vi os ud i natten, varmer os ved bålet, men også ved idéen om det reelle i de lyse aftener. Vi fejrer vores danskhed og friheden til at være ude.

Her i Farmington stiller jeg mig ud i det fugtigvarme mørke, hører ganske vist cikaderne, men tænker på mosekonebryg og nattergale.

Danske minder

Til dagligt omgiver jeg mig – her i mit eget – med danske ting. Og også selvom mit spisestuemøblement faktisk er svensk, har jeg altid anset det for rigtigt dansk. Jeg købte det jo i Købmagergade. Den danskhed, jeg glæder mig ved at være en bærer af, ses nok bedst

af andre danske, hvis de skulle komme forbi. De ville nikke til eksemplerne på dansk kunstindustri, sådan noget med at bestikket ligger godt i hånden, og at man kan have gode ølglas, og så tales der jo dansk, når vi kan.

Det er klart, at jeg har ladet alt dette smitte af på familien, og at det med den danske oprindelse har haft en indflydelse på husets medlemmer. Vist er mine børn vokset op i udlandet, men de passer selv godt på deres danskhed og glæder sig over enhver anledning til at understrege den. De har selvsagt ikke noget forhold til de nationale mærkedage af ældre årgang, som siger mig så meget, men taler ud af deres eget længselsfuldt – og betydningsfuldt – om Danmark, om mindeværdige steder og møder med mennesker. For dem er det kulturbæren-

de ikke mærkedagene, men hvad de selv til dagligt holder sig til. Måske er de danske kulturbærende mærkedage derfor alligevel ikke så erkendte eller betydningsfulde, som det at være dansk er det. De findes, men er ikke afgørende.

Og måske er jeg selv af samme årsag mere tilbøjelig til at mindes det, som støbte mig – det, jeg kom af – og den markering er derfor det egentlige bånd til danskheden, vi regner os som medlemmer af og gerne vil vise.

Det betydningsfulde ved danske højtider og mærkedage afhænger af, hvem der fejrer dem; ikke så meget af, hvor de fejres, men at de fejres og hvorfor.

Jeg fejrer min danskhed hver dag, men særligt når jeg taler dansk – eller når jeg skriver om den på dansk.

Sådan som nu.

EU-partnermøde i Spanien:

Mad som kulturbærere

Af Annemarie Balle

»Man skal have smagt en kultur for at kunne forstå den« lyder et citat fra Deborah Cater.

Og ingen tvivl om, at der er meget rigtigt i det citat. Det kom med al tydelighed frem på partnermødet i Segovia i april, da partnerne i det EU-støttede projekt »Cultural Kaleidoscope« mødtes for at diskutere de kulturbærende elementer i netop mad.

Mad hører dagliglivet til og kan måske være trivielt og noget, man ikke altid tænker så dybt over. Når maden er spist, er den væk – i

hvert fald fysisk set er ens tallerken tom.

Men mad rummer andet og mere – og når emnet foldes ud og diskuteres i et internationalt regi, bliver der tid til refleksion og til at opdage de mange, kulturbærende elementer, som maden og måltiderne rummer i de forskellige kulturregioner. Folkevirke havde forberedt en præsentation omkring de skikke og traditioner, der er forbundet med måltidet her i Danmark – og det gav anledning til en god debat omkring kulturelle forskelle og ligheder i måderne, man mødes omkring maden på og de skikke, der er i landene.

Forud for partnermødet havde Folkevirke bedt partnerne fra Belgien, Spanien og Tyrkiet om at forberede korte indlæg om deres morgenmad – hvad de spiser,

hvordan de spiser den og med hvem.

Det gav anledning til spændende debatter, hvor store forskelle kom frem. At spanierne stort set ikke spiser morgenmad hjemme på hverdage – blot en kop kaffe og måske en kiks. Den egentlige morgenmad spises om formiddagen på en café.

Et forhold, der er ved at komme fokus på i Spanien, da børnene bliver sultne i skolen, og flere familier er begyndt at servere juice og fx cornflakes hjemme – men mest udbredt er det, at børnene får en snack med, de spiser i den første pause. Det skabte debat hos deltagerne – da man både herhjemme i Danmark og i Belgien ville opfatte det som et problem, hvis børn gentagne gange kom i skole uden at have spist morgenmad hjemme.

På partnermødet i Spanien blev der serveret traditionelt, spansk mad med bl.a. smukt brød og skinke.

Om søndagen rulles et større morgenbord ud, hvor der bl.a. serveres churros med enten sukker eller chokolade.

I Tyrkiet spises på hverdage et mindre morgenmåltid – altid hjemme og sammen med familien og et måltid af en vis størrelse. Søndagens morgenmad er derimod meget omfattende. Som det siges i et tyrkisk ordsprog, så skal morgenbordet rumme alt – lige bortset fra »mælken fra fuglene«. Og sådan er det også.

Dog skulle man måske i det tyrkiske ordsprog have tilføjet, at yoghurt heller ikke findes på morgenbordet. Det hører til den varme mad om aftenen.

Typisk forberedes søndagens morgenbord fra kl. 6 om morgenen frem til kl. 10, hvor man så spiser retterne frem til kl. 12. I Tyrkiet holder man fast i traditionen med, at det er familiens overhoved – den ældste mand ved bordet – som starter. Ingen begynder at spise, før han gør. Desuden blev det frem-

hævet, at brød er meget helligt. Hvis det tabes på jorden, samles det straks op, kyskes tre gange, og der slås et kort over det. Brød skal altid ligge i en højde over bæltestedet. De belgiske og danske morgenmadstraditioner ligner hinanden meget. Dog er der nok en tendens til, at det belgiske rummer mere kødpålæg og marinerede sild, mens det danske rummer mere rugbrød.

Både i Spanien og Tyrkiet præges morgenbordet af søde smagsoplevelser, mens danske og belgiske hælder mere til det salte med fx ost.

I løbet af mødet blev der tid til at opleve de nationale smagsnoter ved en række workshops.

Spanierne indbød til en større forståelse af »det flydende guld« – olivenolien. I Spanien uddannes sommelierer i olivenolie, som smages på her på samme måde som vin. Der skal noteres farve, smag, konsistens og duftnoter. Olivenolie findes i mange varianter inden for den koldpressede jomfruolie. Nogle er egnet til

mayonnaise, andre til salater, mens andre igen kan bruges til at stege sit spejlæg i. Olierne vælges med omhu og stor indsigt.

Fra belgisk side var der smagning af chokolade, som gennemgår helt samme smagstests – ikke nok blot at se på ingredienserne og tjekke cacao-procenten.

På partnermødet i Spanien var der arrangeret flere workshops. Her et glimt af den belgiske workshop med fokus på belgisk chokolade.

Der blev med interesse set på de mange fotos under temaet »Mad«. I forgrunden den danske deltager Charlotte Prætorius, og i midten i baggrunden ses den tyrkiske partner Umut Sahinbas.

Der blev givet gode råd om kvalitetene. Men, som det blev understreget, der er ikke dårlig chokolade, men blot forskellige typer, som naturligvis skal bruges i de rette sammenhænge.

Deltagerne fik mulighed for selv at forsøge sig ud i kunsten med at lave chokolader til eftermiddagskaffen.

Fra tyrkisk side blev der vist et bredt udvalg af de »nationale retter«, som mange forbinder med det tyrkiske køkken.

Undervejs blev præsenteret flere spændende metoder til, hvordan samtalen om mad og bevidstheden om madkultur kan fremmes.

Tilbage til det indledende citat: Hvilken mad skal man så smage for at forstå den spanske kultur?

Tja – et par bud kunne være de 22 dage gamle lam, som helsteges og parteres ved bordet – eller de 30 dage gamle pattegrise, som også helsteges og parteres i fire lige store dele ved at trykke en tallerken ned gennem ryggen og på tværs ved ribbenene.

Begge retter serveres naturligvis med et glas rødvin til.

Næste partnermøde i det EU-støttede projekt holdes i dagene den 26.-29. juni i Danmark.

Det er projektets afsluttende møde, hvor temaet er musik.

Alle interesserede kan deltage. Programmet er under udarbejdelse, men der kan sagtens nå at komme flere aktiviteter ind, hvis der er folkevirkere, som har gode idéer og har lyst til selv at være med.

Mødet koncentrerer sig i det stor-københavnske område af økonomiske årsager.

Der planlægges netop nu med en mødedag i Roskilde-området, hvor der findes flere oplagte steder, hvor man kan vise og debattere musik.

Der er ikke råd til at foretage længere ekskursioner.

Desværre.

Den belgiske partner arrangerede en workshop om kendskabet til traditionelle landbrugsprodukter, hvor deltagerne bl.a. lærte om udviklingen fra frø til færdige afgrøder.

Familien set i et demokratisk perspektiv

Partnermøde i Nordplus-projektet »Nye og gamle demokratier« har sat fokus på familien på møde i Riga

AfJeanne
Bau-Madsen,
næstformand,
Folkevirke

I forbindelse med Folkevirkes internationale projekt »Nye og gamle demokratier« deltog to repræsentanter fra Folkevirke i slutningen af 2013 i et partnermøde i Letlands hovedstad Riga. På partnermødet skulle, foruden Folkevirke, repræsentanter fra partnerlandene Norge, Estland, Letland og Litauen diskutere familiemønstre og demokrati.

De lettiske værter havde lagt et program, som bl.a. indebar besøg i Letlands parlament, den lettiske nationalbank og på Rigas rådhus. Desuden mødte deltagerne NGO-er, der beskæftigede sig med familiepolitik.

Den sidste dag stod i historiens tegn, hvor deltagerne bl.a. besøgte et slot, som havde været i tysk eje indtil for nylig. Her fik deltagerne indblik i Letlands omtumlede historie. Landet har været hansestad og under både svensk, tysk og russisk besættelse undtagen mellem de to verdenskrige. Letterne fik deres nuværende frihed og demokratiske forfatning i 1991. Riga er en meget spændende by. Den har under de russiske og

sovjetrussiske besættelser været den femte største by i det store rige med 900.000 indbyggere. I 1800-tallet blev der bygget en hel ny bydel med huse i jugendstil. De fremstår i dag som nyrestaurerede. En anden af Rigas bydele er en gammel arbejderbydel, som fortrinsvis består af smukke, gamle træhuse i mange farver. Her var man også i gang med at restaurere. Der er også ved at blive bygget meget nyt - bl.a. et nyt nationalbibliotek, som bliver det største i det nordlige Europa. Når det står færdigt i 2014, har Rigas indbyggere aftalt at danne en menneskekæde fra det gamle til det nye bibliotek for at flytte bøgerne. Bøgerne rækkes fra hånd til hånd. Riga har i dag 600.000 indbyggere. Letland er ved at overvinde den økonomiske krise og har nu fået så meget styr på landets økonomi, så landet kunne gå over til euro den 1/1 2014. Men udviklingen har været hård for den lettiske befolkning. Bl.a. er lønningerne blevet sænket, og mange lettere er rejst til andre EU-lande for at tjene penge til familien. I Letland findes en meget rig overklasse, hvilket man bl.a. kan se på de store biler i Rigas gader. Middelklassen er meget lille, og der er mange fattige. Folkevirke mødte Iluta Lāce, en repræsentant for »Marta – resource centre for Women«.

Hun fortalte om familier i Letland og viste billeder fra børne- og skolebøger og reklamer i Letland. Alle billeder cementerede billedet af den traditionelle familie – far tjener pengene, og mor er hjemme og passer børnene og husholdningen.

Drengene møder således fra mange sider et krav om at træde ind i den traditionelle rolle, men bliver ikke opdraget til det.

Iluta Lāce sagde: »Kvinderne i Letland skal det hele, og i realiteten er mange af mændene fordrukne!« Der er 60% skilsmisser i Letland. En tredjedel af kvinderne bliver slået i deres forhold. Der er mange eneforsørgere i Letland. Og 88% af dem er i risiko for at blive fattige. De fleste singler er mødre. Organisationen Marta var glad for, at en ny lov bliver implementeret fra 1. januar 2014. Den betyder, at det er den undertrykkende/voldelige part, der skal forlade familien. Hidtil har det været moderen og børnene, der skulle forlade hjemmet, hvis det var faderen, der var voldelig. Desuden fortalte repræsentanten fra Marta, at der er mange børn på børnehjem i Letland. Børnene er blevet sat i pleje hos bedsteforældre, fordi forældrene er rejst ud i Europa for at finde arbejde. Bedsteforældrene er døde eller kan ikke mere tage vare på børnene, og børnene er derfor endt på børnehjem. Marta arbej-

der på at finde plejefamilier til disse børn.

Desuden mødte deltagerne Vadim Bolshakov, vicepræsident fra UPF Latvia. Han kaldte sit foredrag: »Familien – en skole for kærlighed«. Han betragtede familien som et lille samfund. Bedsteforældrene repræsenterede fortiden, forældrene nutiden og børnene er fremtiden, sagde han. Kærligheden tømmer familierne sammen. Fred i familien giver fred i verden. For ham var det vigtigt at få familien tilbage, som det vigtigste i samfundet – i stedet for materialismen. Vadim Bolshakov var en ung mand, og hans syn på familien virkede på os skandinaver lidt ude af trit med virkeligheden.

Efter repræsentanter fra værtslandet havde gjort rede for deres syn på familie og familiemønstre, fremlagde de øvrige partnere deres syn på demokrati i familierne.

De baltiske lande talte mest om familielovgivning i deres lande – en lovgivning, som højst er tyve år gammel. Overskriften for Norges indlæg var: »Hvordan det var – og hvordan det er«. De norske repræsentanter stillede spørgsmålet: »Kan der være demokrati i en forsamling (familie), der ikke er valgt?«

De danske deltagere uddelte et sæt »Kulturmosaik« og valgte at fokusere på emnet »familien«. Efter en kort præsentation af de to familietyper: »Den traditionelle familie« og »Aftalefamilien« blev materialet og mulighederne for at bruge det præsenteret. Hvert land lagde brikkerne, der handler om

Deltagerne i det Nordplus-støttede projekt »New and old democracies« var bl.a. på besøg i parlamentet, hvor dette billede blev taget.

Mindesmærke for faldne lettere i forbindelse med selvstændighedskampen for et frit Letland.

familier, ud på bordet. Alle blev bedt om at vælge den brik, som de forbandt med familie og forklare, hvorfor de havde valgt netop den brik. Det var interessant at høre de forskellige indlæg. Især partnerne fra de baltiske lande valgte brikker, der viste flere generationer. Mange af de baltiske deltagere var vokset op sammen med bedsteforældre, lød forklaringerne.

I vores debatter med politikerne fremgik det, at de havde mange problemer at slås med. I Letland er 40% af befolkningen fra de gamle sovjetrussiske lande flest russere. Mange af disse betragter den sovjetrussiske tid som »de gode gamle dage«. Selv om Letland er et demokrati, er meget få lettere

demokrater. Da vi talte med repræsentanter for Reformpartiet i parlamentet, fortalte de, at direktiver fra EU bliver hilst velkomne. De handler nemlig ofte om ting, de selv har svært ved at indføre!

I det hele taget var de politikere, vi talte med, meget glade for forbindelsen til de nordiske lande. Projektet »Gamle og Nye Demokratier« er i gang med at opbygge en hjemmeside på:

www.node-democracy.eu.

Her kan man følge projektet. Næste og sidste møde bliver i Litauen til maj 2014. Det kommer til at handle om mindretal.

70

år

ET JUBELÅR

med spændende aktiviteter

Formand Annemarie Balle aflægger sin mundtlige beretning i Roskilde, hvor salen var prydet af Folkevirkes nye banner. Der blev lyttet og noteret ivrigt – og bagefter udspandt der sig en livlig debat om Folkevirkes aktiviteter.

Lotte Fang tryllebandt deltagerne med sin store, historiske viden og fantastiske fortælleglæde. Det blev til en spændende rundtur til mange af Roskildes vandrige kilder.

Kort om Folkevirkes landsmøde i Roskilde den 4. maj

Folkevirke holdt sit årlige landsmøde den 4. maj i Roskilde. Det var første gang, at landsmødet blev holdt på blot en enkelt dag, hvor formiddagen var sat af til en guidet tur til Roskildes historiske kilder.

Efter frokosten indledte formand Annemarie Balle med at pege på,

at Folkevirke i år har valgt at udsende en mere fyldig beretning end sædvanlig.

- Det er sket, forklarede Annemarie Balle, fordi vi i år for første gang holder landsmøde – det tidligere repræsentantskabsmøde – samt det indledende inspirationsmøde på blot en enkelt dag i stedet for over to dage.

Forretningsudvalget har valgt at gennemføre landsmødet på denne måde, da vi i de foregående år har fået meldinger om, at det er for meget at beslaglægge en hel weekend. Det må vi så se, om er den rigtige beslutning. Det kan vi drøfte senere i dag, og forretningsudvalget vil så tale videre om det.

Folkevirkes jubilæum

Som nævnt i den skriftlige beretning og udtrykt i årets første udgivelse af kulturtidsskriftet »Folkevirke«, så er 2014 70-året for Folkevirkes dannelse.

Et rundt jubilæum, som skal markeres, fastslog Annemarie Balle. Men, som tidligere nævnt, så har Folkevirkes forretningsudvalg besluttet at markere jubilæet med en perlerække af flotte arrangementer i stedet for blot en enkeltstående jubilæumsdag. Det kan vi eventuelt gøre om fem år, hvor vi måske også kan udgive en jubilæumsbog på samme måde, som Folkevirke gjorde det ved 50-års jubilæet. Det var en flot manifestation, som kræver både penge og kræfter at gøre, så også det kan vi jo drøfte senere i dag, for det kræver nogle år både at gennemføre og skaffe penge til.

Her i 70 året skal folkevirkes lange historie markeres med flere arrangementer og tiltag.

I årets begyndelse udsendte Folkevirke en ny præsentationsfolder og lancerede samtidigt Folkevirkes nye logo. Det er altid svært at skifte logo og finde et, som kan favne Folkevirkes mangfoldighed.

Valget faldt på et enkelt logo, som kan bruges i både en rektangulær facon og en kvadratisk. Den kvadratiske er egnet til annoncer på plancher med begrænset spaldebredde. Tidligere forsvandt Folkevirkes aflange logo, fordi det kun kunne præsenteres i en meget lav udgave. Desuden er den kvadratiske version egnet til smart-

phones og på fx Facebook. Ja, der skal tænkes mange platforme ind, når et nyt logo skal udformes.

En sidste fordel ved det nye logo er, at det tydeligt deler Folkevirkes navn op i ordene »Folke« og »Virke«, så derved får vi en ny og ændret synlighed, som jeg tror kan gavne Folkevirke.

Den anden del af markeringen af Folkevirkes 70-års jubilæum er rækken af flotte arrangementer. Det første er allerede blevet gennemført. Det skete den 8. april på Hovedbiblioteket i København. Her tog Folkevirke udgangspunkt i 200 året for adskillelsen mellem Danmark og Norge. En dag, hvor historien var afsæt for en debat om de litterære udtryk i samspil med historien og sidst en flot oplæsning af langdigtet »Terje Vigen«. Det var skuespilleren Vigga Bro, som gav ordene liv.

Det blev en flot start på Folkevirkes række af jubilæumsarrangementer. Det næste var formiddagen her i dag i Roskilde, hvor Folkevirkes Roskildekreds har stået for et flot arrangement. Det er også dejligt, at så mange bakkede op om formiddagen!

Næste arrangement er i slutningen af juni, hvor Folkevirke har besøgt af folkeoplysere fra Belgien, Spanien og Tyrkiet. Det sker i forbindelse med afslutning på det EU-støttede projekt »Cultural Kaleidoskope«, hvor Folkevirke er koordinator. Projektet er to-årigt og slutter her til august.

Det har været rigtig spændende at være koordinator i tæt samspil med europæiske folkeoplysere, men også krævet mange ressourcer.

Folkevirke har netop indsendt en ny ansøgning til EU og håber på, at det europæiske, folkeoplysende samarbejde kan fortsætte. Det er givende for deltagerne og er med til at give inspiration til Folkevirkes udvikling af arrangementer med nye indfaldsvinkler og andre metoder for præsentation og samtale.

I juni deltager Folkevirke igen i år i Folkemødet på Bornholm, sådan som vi har gjort det i de to foregående år. Det er et spændende møde, hvor Folkevirke har mulighed for at profilere sig og også for at netværke med andre folkeoplysere. Foruden disse arrangementer, så er der en bred vifte af arrangementer i Folkevirkes kredse landet over, som understøtter de tre ben, som Folkevirke står på:

Den sociale, kulturelle og politiske oplysning.

Kredsarbejdet

Som I kan høre og læse om i den skriftlige beretning, så er der mange aktiviteter hos Folkevirke – både på landsplan og i de lokale kredse.

Det ser ud til, at arbejdet i kredsene kører fint med gode kredsbestyrelser, hvor samarbejdet er godt. Der har flere steder også været et glidende generations-

skifte, og det er godt på den måde at sikre fremtiden, så man ikke pludselig står i en situation, hvor en hel bestyrelse går af. Det har Folkevirke oplevet tidligere, og det er ikke gået helt problemfrit – det har i flere tilfælde betydet, at en kreds har måttet lukke. Det er ærgerligt, for erfaringen viser, at det er meget svært at få gang i

en kreds, som først har været lukket i nogle sæsoner. Sidst efterlyste Annemarie Balle flere frivillige til at tage del i de mange projekter i både ind- og udland. Med Folkevirkes flade struktur og en begrænset bemanning på Folkevirkes centrale kontor er der brug for mange hænder til at løfte opgaverne.

FRA BARN TIL DEMOKRATISK SAMFUNDSBORGER

Folkevirke arrangerer om eftermiddagen **16., 23. og 30. september** på Folkevirke en kursusrække om **børneopdragelse**. Der sættes fokus på, hvordan børn opdrages til at blive demokratiske samfundsborgere.

De tre kursusdage indledes med **oplæg** fra en ressourceperson og efterfølgende **debat** om planlagte emner:

- Etniske danskere er født til demokrati, hvordan formidles demokratiske værdier til nydanske med borgere, der har levet i diktaturer?
- Kollektivistiske kontra individualistiske familieformer.
- »Fælles fodslaw« i forældres og skolens opdragelse.

Tilmelding og yderligere info fås ved henvendelse til:

Folkevirke, Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal, 1153 København K eller til Jeanne Bau-Madsen på tlf. 45 85 65 92. Send evt. en mail til: folkevirke@folkevirke.dk

Hjortebrol, kongejagt og spøtteliv

Ta' familien med på Folkevirkes efterårstur i Jægersborg Dyrehave!

Folkevirke arrangerer en spændende efterårsdag **lørdag 20. september 2014 kl. 10-ca. kl. 13** med start ved den røde port ved Klampenborg station.

Naturvejleder Lars Rudfeld vil lede gruppen i roligt tempo gennem Dyrehaven. Turen vil vare to-tre timer, og der vil være stop undervejs, bl.a. ved **Eremitageslottet**. Her holder vi en pause, så det vil være klogt at medbringe kaffe/vand eller andet at styrke sig på.

Turen slutter ved **Peter Lieps Hus** tæt ved Klampenborg sta-

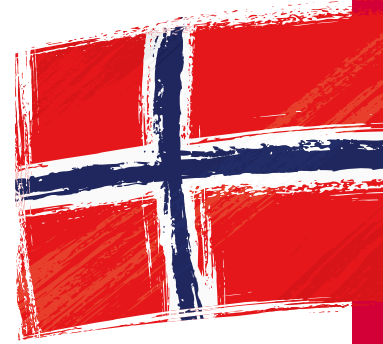
tion, hvor det er muligt at spise frokost for egen regning. Hvis Folkevirke skal bestille plads, så sig venligst til ved tilmeldingen.

Pris for turen er **50 kr.** for voksne, mens børn deltager **gratis**. Der betales ved turens start til Folkevirke ved Susanne Tarp.

Tilmelding **senest 10. september** til folkevirke@folkevirke.dk. Da deltagerantallet er begrænset til 10-15 personer, bruger vi »først-til-mølle« princippet.

Litteratur - virkelighed eller eventyr?

- om Folkevirkes Norgesmøde på Hovedbiblioteket i København

Af Jeanne Bau-Madsen,
næstformand, Folkevirke

Folkevirke fylder 70 år i år og har i den anledning tilrettelagt en række møder. Det første møde foregik på Hovedbiblioteket under overskriften »Litteratur i samspil med historien - eventyr eller virkelighed?« Her var inviteret medlemmer fra hele landet og på grund af økonomisk støtte fra Folketingets Norgespulje kunne Folkevirke tilbyde tilskud til befordring til de udenbys deltagere.

Folkevirke havde fået en bevilling fra Folketingets Norgespulje, som er oprettet i anledning af, at det i år er 200 år siden, at Danmark og Norge blev adskilt.

Betingelsen for tilskuddet var, at mødet skulle være offentligt og adgangen gratis.

Mødet havde tre punkter. Først fortalte historikeren Michael Bregnsbo om Danmark/Norges fælles historie op til adskillelsen i 1814. Derefter debatterede deltagerne efter et inspirerende oplæg fra foredragsholder, skribent og debattør, tidligere folketingsmedlem Peter Duetoft om litteraturen i samspil med historien. Til sidst læste Vigga Bro Henrik Ibsens langdigt »Terje Vigen«.

Dansk-norsk fællesskab

Michael Bregnsbo startede dagen

med at indføre tilhørerne i den del af Danmarkshistorien som nordmændene kalder 400 års natten og danskerne kalder danskertiden – altså tiden fra 1380 til 1814. Han koncentrerede sig om den sidste del af perioden. Danmark var et landbrugsland med godsejere og fæstebønder, mens Norge havde meget lidt landbrug, som var drevet af selvejerbønder. Men Norge var rigt på mineraler, fisk og tømmer. Dette bevirkede, at Norge havde en stor eksport og flere og større byer end resten af kongeriget. Således tjente Norge valuta ind til kongeriget, mens Danmark brugte dem. I begyndelsen af 1800-tallet raser Napoleonskrigene, og Danmark/Norge holdt med Napoleon og fik således England som fjende. England raner den danske flåde i 1807. Dette bevirker, at Danmark mister forbindelsen til Norge og kolo-

nierne. Det danske rige falder reelt fra hinanden uden flåden. Norge havde indtil nu købt alt sit korn i Danmark, men nu var det umuligt! Da der samtidigt var misvækst, udbrød der hungersnød i Norge.

Nyt om kong Frederik 6.

Michael Bregnsbo fortalte, at han arbejdede i et forskerteam netop om forholdet Danmark/Norge i denne periode. Han mente, at teamet havde fundet nyt materiale, der kunne påvise, at den danske konge Frederik 6. havde kæmpet for at beholde Norge og havde udtalt: »Jeg gør alt for Norges proviantering«. Kongen var overbevist om, at hvis han gik over til fjenden, ville Napoleon besætte Hertugdømmerne og Jylland. Det var netop disse landsdele, der sendte korn til Norge og det ville efter en besættelse blive umuligt. Hvis han fortsat holdt med Napoleon, var han sikker på, at franskmændene ville hjælpe Danmark til at beholde Norge.

Således kom det som bekendt ikke til at gå. Franskmændene blev slet ikke inviteret til fredsforhandlingerne og Sverige fik Norge. Tilhørerne blev således præsenteret for et syn på Frederik 6. som en statsmand, der prøvede at holde sammen på sit rige og tænkte på sine undersåtters ve og vel

og ikke – som de fleste af os har lært – en uduelig konge, der sejlede rundt på kanalerne i Frederiksbergs have i farvestrålende uniformer!

Litteratur

- virkelighed eller eventyr?

Efter frokosten var deltagerne ivrige for at starte debatten. Folkevirke havde stillet to spørgsmål på forhånd: »Kan vi forstå litteratur, hvis vi ikke kan sætte den ind i den rette historiske sammenhæng?« og »Kan der i spændingsfeltet mellem litteratur og historie opstå inspirerende og frugtbare oplevelser?«

Debatten bredte sig langt udover disse spørgsmål, men der var almindelig enighed om, at det er vigtigt, at man kender sin historie – man skal kende sin fortid for at forstå sin samtid og for at have håb for fremtiden. Som Peter Duetoft udtrykte det: »Det er vigtigt at have et træ at hænge tingene op på« og en anden deltager mente, at hvis der ikke var nogen ånd, får vi et teknokratisk samfund. Desuden var der almindelig

enighed om, at historien lærer os at forstå sammenhænge.

I debatten kom Peter Duetoft med mange eksempler på den litteratur, som han er optaget af og fortalte, at han i snit læser fem bøger om ugen.

Peter Duetoft har en særlig tilgang til litteraturen: Hvis der i en bog står, at en person læser en bestemt bog, eller der citeres fra en bog, ja så må han også læse den bog. Han fortalte, at der typisk er tre-fire nye bøger, han må læse efter at have læst en bog. Det at kunne forfølge nye bøger giver ham nye indfaldsvinkler til »hovedbogen« og en bedre forståelse for personen, som i bogen læser eller citerer fra en navngiven bog.

Terje Vigen

Herefter hørte deltagerne Vigga Bro læse Henrik Ibsens langdigt på 43 strofer – »Terje Vigen«. Digtet handler om den norske fisker Terje Vigen, der ror til Skagen for at skaffe korn til sin kone og deres datter. Lige før han når tilbage til den norske kyst, bliver han taget til fange af englænderne, og hans

kornlast og båd bliver brutalt ødelagt ude på vandet. Han tilbringer to år i engelsk fangenskab. Da krigen slutter, og han kommer hjem, ligger kone og barn på kirkegården.

Dette er en meget dramatisk historie, og dramatikken blev ikke mindre af, at tilhørerne nu vidste, at historien kunne være sand!

At få læst digtet op af en dygtig skuespiller som Vigga Bro, gjorde det til en meget stærk oplevelse. Vigga Bro havde valgt at læse på originalsproget, hvilket gjorde historien mere autentisk.

I forlængelse af oplæsningen debatterede Vigga Bro med deltagerne og kom ind på, hvorfor netop dette langdigt har sat sig så dybe spor hos mange. Det er et digt, som man husker mange år efter at have læst det.

Den historiske romanlitteratur var blevet diskuteret og problematiseret, og deltagerne forlod mødet mange oplevelser rigere.

Folkevirke håber, at denne oplevelse har givet input til de mange litteraturkredse, vi har over hele landet.

Der blev lyttet intenst til indlæggene – og bagefter udspandt der sig en livlig debat.

Folkevirke har 70-års jubilæum - en fantastisk bedrift med folkeoplysningen

Af Karen Pihlkjær,
formand,
Folkevirke
Vesthimmerland

Det første store arrangement i Folkevirkes jubilæumsår foregik på Hovedbiblioteket i Krystalgade 15 i København den 8. april.

Jeg var sikker på, at alle folkevirkere fra nær og fjern ville være med til at fejre dagen! Jeg havde glædet mig til at møde de dejlige damer, som jeg igennem 15 år havde mødt til mange forskellige arrangementer i Folkevirke.

»Den festlige dag« set med Folkevirke Vesthimmerlands øjne. Da kulturtidsskriftet »Folkevirke«s første nummer i 2014 udkom, var fokus netop på 70-års jubilæet og på invitationen til at fejre det flotte jubilæum med et dagsarrangement under temaet »Litteratur i samspil med historien – eventyr eller virkelighed?«

Folkevirke Vesthimmerlands nye, »unge« bestyrelse sagde med det samme: »Skal vi ikke tage til Staden og opleve det, som Karen P. så ofte taler om?«

Som sagt så gjort.

Fire folkevirkere stod op kl. 4 om morgenen, kørte i hver deres bil fra fire forskellige egne i Himmerland til Hobro og kl. 05.58 startede det, der blev en fantastisk dag – så dejlig, at vi også kommer

til landsmødet i Roskilde den 4. maj. Vi var tilbage i Hobro samme aften kl. 22.18, og kl. 23.05 var vi alle fire hjemme på privatadresserne. Dagens første foredrag på Hovedbiblioteket var lagt i historikeren Michael Bregnsbos hænder. Han fortalte om Danmark og Norges nære og livsvigtige samarbejde indtil 1814.

Skuespilleren Vigga Bro læste med stor indfølelse langdigtet »Terje Vigen« op.

Desværre løb vi fire deltagere fra Vesthimmerland ind i DSB's mangel på præcision. Men mine to ungdomsveninder fra Frederiksberg var meget optaget af foredraget, så vi fik senere et kort referat af, hvad der var foregået, inden vi kunne nå frem.

En hyggelig pause med frokost på den tyrkiske restaurant »Ankara« var en god oplevelse, og vi hyggede ved bordene på tværs af alder. Kl. 13.30-14.45 indledte historikeren Peter Duetoft, som er tidligere folketingsmedlem for Centrum-Demokraterne efter pausen.

Han fortalte og gav gode råd om samspillet mellem historie og virkelighed. Peter Duetoft er en god fortæller og satte en fin debat i gang. Folkevirkerne fra Vesthimmerland ser frem til at møde Peter Duetoft i 2015 i Vesthimmerland.

Dagen blev rundet af med »den sarte majestæt«. Det var skuespilleren Vigga Bro, som er ud af en gammel fortællerslægt, der gik på scenen.

Det blev en speciel oplevelse at møde dansk fortællers grand old lady, som i mere end 30 år har tryllebundet publikum.

Vigga Bro læste Henrik Ibsens historiske langdigt om »Terje Vigen«, som sejlede i åben båd fra Norge til Danmark.

Det var en gribende oplevelse.

Dagens tema levede op til Folkevirkes kerneområde – det at skabe engagement og samtale, og tre af Vesthimmerlands nye bestyrelsesmedlemmer var meget begejstrede for dagen. Samtidig fik vores bestyrelse en god, social oplevelse med hinanden. Det er vigtigt for en bestyrelses arbejde, hvor nye og gamle medlemmer skal finde den røde tråd i arbejdet med folkeoplysningsarbejdet.

Vi var på farten i 18 timer, men det var turen værd, og vi siger på gensyn i Roskilde den 4. maj. Personligt er jeg glad for, at vi i Vesthimmerland har fået nye, engagerede medlemmer, som jeg fornemmer brænder for sagen.

Den iranskfødte multikunstner Shohreh Shahrzad opførte en spændende, spirituel dans i et imponerende kostume. Ved siden af hende ses den iranske rammetromme daf, som hun også spillede på.

Sanger og sangskriver Hanne Methling lagde ud med at spille og synge en sang, der var stærkt inspireret af en særlig norsk lokkesang, som høres på sæteren.

Forfatteren Ursula Andkjær Olsen rundede dagen af med den nærmest syngende præsentation af digtet »Navndråben« med stærke referencer til børnesangen »Langt ude i skoven«.

Forfatteren Kristina Nya Glaffey læste bl.a. op af sin satiriske miniroman »Mor og Busser«, som netop er udkommet. Det fik salen til at genlyde af latter.

Kvindestemmer '14:

I dialog med historien

Af Annemarie Balle

Det blev en meget inspirerende dag i Jazzhouse, da »Kvindestemmer« for ottende gang blev gennemført.

Det er en dag, hvor de kunstneriske udtryk går i dialog med hinanden – musik, sang og litteratur veksler mellem hinanden med konferencier Lisbeth Tolstrup som den, der binder de forskellige indslag sammen. I år var der en spændende rød tråd i eftermiddagen, hvor historien og samtiden blev knyttet sammen i overraskende sammenhænge.

Det skete allerede i eftermiddagens første kunstneriske optræden, hvor blokfløjtenisten Louise Hjort Hansen tog publikum med ind i en overraskende klangverden.

- For, som Louise Hjort Hansen selv fortalte, så er en blokfløjte

traditionelt et instrument, som »pæne piger« spiller på – og så er det traditionelt også klassisk musik, der spilles.

Men Louise Hjort Hansen vil det anderledes. Hun vil gerne udfordre instrumentet og gå i dialog med musikken. Fortolke og eksperimentere. Den tilgang til musikken gav hun publikum flere oplevelser med. Det var bl.a. en stor oplevelse at høre hendes fortolkning af et klassisk musikstykke, som blev skrevet om Mary Stuarts fængselsophold i Tower. Det klassiske musikstykke blev spillet i en elektronisk fortolkning, hvor blokfløjtenes toner blev kombineret med toner, der mindede om både faretruende blæst og dystre fuglelyde.

Sangeren og musikeren Hanne Methling, som traditionelt udtryk-

ker sig i musik inden for folkemusikgenren lagde ud med at spille og synge en sang, der var stærkt inspireret af en særlig norsk lokkesang, som høres på sæteren. Hun spillede derefter bl.a. en sang om en mytologisk fisk – kobberfisken -, som man kan rejse til verdens ende med.

Et herligt indblik i en velkendt verden, som bød på mange overraskende oplevelser.

Den iransk fødte multikunstner Shohreh Shahrzad gav publikum en meget anderledes oplevelse med en optræden med dansk, musik og lyd – en nutidig fortolkning af traditionelle, iranske udtryk, hvor tonerne var domineret af de rytmiske slag fra den iranske rammetromme, daf.

På den litterære side fik forfatteren Kristina Nya Glaffey latteren

til at runge i Jazzhouse. Hendes særlige humor var medrivende, og hun havde fundet fine nedslagspunkter i sine bøger – »Padder og krybdyr« samt i hendes nyeste bog »Mor og Busser«.

Hun læste korte og meget velvalgte passager op, fortalte lidt om handlingen og læste videre. På den måde kunne også de, som ikke kendte bøgerne på forhånd, leve sig ind i handlingen og glæde sig over den fine oplæsning.

Forfatteren Anne-Cathrine Rienitzsky, som netop har modtaget De Gyldne Laurbær for sin bog »Forbandede yngel«, gav publikum en stor oplevelse. Hun fortalte levende om sin baggrund som sprogofficer og sine ophold i Afghanistan samt sin tilgang til litteraturen. I en levende dialog med Lisbeth Tolstrup fik publikum et godt indtryk af den kunstneriske verden, som Anne-Cathrine Rienitzsky lader sig inspirere af.

En verden, som er meget forskellig fra den, som hun levede med, da hun var sprogofficer, og hvor der med hendes egne ord ikke var meget plads til at vise sine kreative sider.

Hendes seneste bog – »Forbandede yngel« er skrevet i et spændingsfelt mellem fiktion og realitet. Nogle steder er det tydeligt, om det er fiktionen eller realiteterne, der skrives om, mens andre steder befinder sig i en gråzone, som Anne-Cathrine Rienitzsky gav eksempler på.

Forfatteren Ursula Andkjær Olsen rundede dagen af med sin karakteristiske oplæsning. En oplæsning, som er med til at give ordene farve og fange publikum ind. Det gjorde hun bl.a. med tekster fra bogen »Det 3. årtusindes hjerte« samt den nærmest syngende præsentation af digtet »Navndråben« med stærke referencer til børnesagen »Langt ude i skoven«.

Så efter små fem timer kunne publikum igen gå ud i marts-eftermiddagen med mange indtryk på net-hinden og inspiration til læse- og musikoplevelser. Et arrangement, som har haft solid opbakning i brede kredse, så derfor er det besluttet at fortsætte traditionen med Kvindestemmer i Jazzhouse. **Næste år arrangeres Kvindestemmer lørdag 11. april med start kl. 12.00.**

Arrangementet blev udført i et samarbejde mellem Folkevirke, Dansk Blindesamfunds Kvinder, Kvinder i Musik og Kvindelige Kunstners Samfund.

Der skal lyde en tak til de sponsorer, som har gjort det muligt at gennemføre Kvindestemmer '14.

Det er tilskud fra:

Den Bøhmske Fond, Statens Kunstråd, Dansk Musikerforbund, Tuborgfondet, Folkevirke og Kvinder i Musik.

BEDSTEFORÆLDRE/BØRNEBØRN-LEJR 2014

Igen i år siger Folkevirke i skolerne efterårsferie velkommen til bedstemødre og bedstefædre med børnebørn og til »reservebedster« med slægtninges eller venners børn. **Bedsteforældre/børnebørn-lejren** arrangeres i samarbejde mellem bedsteforældre, børnebørn og lederne.

Lejren afholdes i skolerne efterårsferie **13.-17. oktober** i **Vejlby Fed** ved **Middelfart**.

Lejrens adresse er:

DUI – LEG og VIRKEs Ferielejr, Vegavej 47, Vejlby Fed, 5500 Middelfart.

Prisen er **850 kr.** for voksne og **700 kr.** for hvert barn. I prisen er bl.a.

inkluderet: Overnatning i eget værelse, alle måltider, også mellemmåltider og drikkevarer som kaffe/the og saftvand.

Bindende tilmelding senest **15. august 2014**.

Flere oplysninger på Folkevirkes hjemmeside www.folkevirke.dk

**Landet over
tilrettelægger Folkevirke
møder, foredragsrækker,
studiekredse, temamøder,
kurser og lejre,
hvor alle kan deltage**

Ved redaktionens slutning
forelæ der oplysninger
om disse arrangementer.

Mere detaljerede oplysninger kan fås
ved henvendelse til
Folkevirkes kontor,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K,
telefon 33 32 83 11
(bedst mandage, tirsdage og
onsdage mellem kl. 9 og 16) eller
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes møder former sig som
åbne debatter om aktuelle emner,
hvor deltagerne som regel
tager udgangspunkt i et oplæg.
**Folkevirkes møder er åbne
for alle interesserede!**

REGION HOVEDSTADEN

BORNHOLM

Kontakt:

Marianne Kofod Pedersen,
Svanekevej 32, 3740 Svaneke
Tlf. 56 49 21 65

KØBENHAVN

»På Folkevirke«

Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K.

27. maj kl. 14.00

Tur til Botanisk Have.
Folkevirke arrangerer en tur til
Botanisk Have, hvor Mette Francke
vil guide os rundt og fortælle om
den nyrenoverede have. Den gamle
have fra 1680 blev i perioden 2009
til 2012 renoveret for 17 mio. kr. og
fremstår nu forvandlet og endnu
smukkere end før.
Pris 150 kr. pr person. For at gen-
nemføre turen skal der være mindst
15 personer i gruppen.

9. september

Folkevirke arrangerer i samarbejde
med Etniske Kvinders Minoritets
Råd (EKMR) et debatmøde om
forskellige traditioner inden for
forskellige kulturkredse med særligt
fokus på navngivning.

20. september kl. 10.00

Hjortebrøl, kongejagt og spætteliv.
Folkevirke arrangerer en spænden-
de efterårsdag lørdag den 20.
september 2014 kl. 10-ca. kl. 13 med
start ved den røde port ved Klamp-
penborg station
Naturvejleder Lars Rudfeld vil lede
gruppen i roligt tempo gennem
Dyrehaven. Turen vil vare to-tre
timer, og der vil være stop under-
vejs, bl.a. ved Eremitageslottet.
Her holder vi en pause, så det vil
være klogt at medbringe kaffe/vand
eller andet at styrke sig på.
Turen slutter ved Peter Lieps Hus
tæt ved Klampenborg station, hvor
det er muligt at spise frokost for
egen regning. Hvis Folkevirke skal
bestille plads, så sig til ved tilmelding.
Pris for turen er 50 kr. for voksne,
mens børn deltager gratis.
Der betales ved turens start til
Folkevirke ved Susanne Tarp.
Tilmelding senest den 10. september
til folkevirke@folkevirke.dk.

16., 23. og 30. september

Folkevirke arrangerer en kursus-
række om børneopdragelse.
I kursusrækken sættes fokus på,
hvordan vi opdrager børn til at blive
demokratiske samfundsborgere.
De tre kursusdage indledes med
oplæg fra en ressourceperson og
efterfølgende debat.
Der planlægges med emnerne:

- Etniske danskere er født til
demokrati, hvordan formidles
demokratiske værdier til nydanske
medborgere, der har levet i
diktaturer?
- Kollektivistiske kontra individua-
listiske familieførere.
- »Fælles fodslaw« i forældres og
skolens opdragelse.

Tilmelding og info:

Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K. eller
Jeanne Bau-Madsen
Tlf. 45 85 65 92
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes Litteraturkreds i København

Mødestedet er Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K.
Tlf. 33 32 83 11

Vi mødes på torsdage kl. 12-14.30.

Halvårskontingentet er kr. 250,-

Kontakt:

Britta Poulsen
Tlf. 46 36 56 32

KØBENHAVNS VESTEGN

Litteraturkreds

Møderne holdes den sidste tirsdag i
hver måned, kl. 14-17.
Med mindre andet er nævnt,
så holdes alle møder kl. 14 til 17 i
Glostrup Fritidscenter mødelokale 3.

Tilmelding og kontakt:

Formand Ellen Kristiansen,
Vegavænget 11, 2620 Albertslund
Tlf. 43 64 62 07
Næstformand Ingelise Olsen
Kasserer Ellis Grønvold
Suppleant/revisor
Anne Birthe Kyed

LYNGBY

Kontakt:

Formand Jeanne Bau-Madsen
Tlf. 45 85 65 92
Kasserer Annette Albrecht
Tlf. 45 87 43 67
Ella Buck
Tlf. 45 82 22 42
Lene Hjeds
Tlf. 45 81 61 31
Eva Ladekarl
Tlf. 45 87 73 77

REGION NORDJYLLAND

FOLKEVIRKE

VESTHIMMERLAND

Alle møder foregår på Hotel Farsø
kl. 14-16. Alle er velkomne.
Entre samt kaffe/te med kage,
kr. 85,-

8. september kl. 19.30

Bemærk tidspunktet!

Sognepræst Hanne Lyngberg-
Larsen: »Hvad er det med ham
– den Søren Kierkegaard?«

6. oktober

Foredragsholder Lone Hansen,
Viborg: »Vejen til mine rødder
– jeg er min mors hemmelighed«

3. november

Centerleder Torben Gregersen,
Ranum: »Hvad er et asylcenter?«

1. december

Sognepræst Hanne Dahl,
Dronninglund Slotskirke:
»En rose så jeg skyde«

2015

5. januar

Cand.mag. i medievidenskab og historie Gunnar Madsen, Ringkøbing: »Litauen, som jeg oplever det«

2. februar

Cand.scient.adm. Lone Mørch Pedersen, San Francisco: »Rejsen til frihed – en indre og ydre rejse«.
Samme dag holdes generalforsamling.

2. marts

Sognepræst Niels Peter Sørensen, Aalestrup: »I ørkenen bevæbnet med salmebog og pistol«

Kontakt:

Karen Pihlkjær,
Stenildhøjvej 48a, 9600 Aars
Tlf. 98 66 16 80
kk@pihlkjaer.dk
Sonja Feldt Petersen,
Fasanvej 10, Gedsted,
9620 Aalestrup
Tlf. 50 15 90 57
sonja@fasanvej.dk
Lone Nørgaard,
Svoldrupvej 122, Vognsild,
9600 Aars
Tlf. 98 65 82 57
pno@nypost.dk
Mona Bach Jensen,
Aalborgvej 4, Hornum, 9600 Aars
Tlf. 22 40 29 58
Mona22402958@gmail.com
Tove Kristensen,
Hans Egedes Vej 120, 9600 Aars
Tlf. 98 62 66 10
Tove.kristensen2@skolekom.dk
Lisbet Andersen,
Løgstørvej 140, Trend, 9640 Farsø
Tlf. 22 96 84 80
lisbetandersen@live.dk
Jette Høyer,
Solitudevej 4, Hvalpsund, 9640 Farsø
Tlf. 25 39 97 96
jettehoeyer@mail.dk

Vesthimmerlands

Litteraturkreds

Kredsen mødes i Dronning Ingrid Hallen, Farsø, hvor alle møder starter kl. 14.00, med mindre andet oplyses.

Kontakt:

Inger Olsen
Tlf. 98 63 34 34
Kirsten Madsen
Tlf. 98 66 30 24

REGION MIDTJYLLAND

HERNING

Møderne er ca. hver anden torsdag. Mødetid kl. 14-16. Man er velkommen til at møde ½ time før. Der er kaffepause på ca. 15 min., hvor man kan nyde sin medbragte kaffe. Medlemskontingent for hele sæsonen er kr. 200,00. Hvert møde koster kr. 30,00 for medlemmer og kr. 50,00 for ikke medlemmer.

Bestyrelse:

Formand Mona Haven Jensen,
Dalgas Alle 2e, 4, 7400 Herning
Tlf. 97 12 17 45
Kasserer Tove Katstrup,
Karen Blixens Vej 1p, 7430 Ikast
Tlf. 40 70 90 51
Sekretær Inge N. Pedersen,
Herregårdsparken 5, 7400 Herning
Tlf. 97 12 74 04
joergenedergaard@post.tele.dk
Best.medlem Jutta Jørgensen,
Fællestoft 4, 7400 Herning
Tlf. 97 26 80 18
Best.medlem Lene Lund Hansen,
Emil Resensvej 47, 7400 Herning
Tlf. 97 12 98 82/29 92 58 50
lenelundhansen@yoymail.dk

HOLSTEBRO

Kontakt:

Karen Margrethe Madsen
Tlf. 97 41 40 92

REGION VESTJYLLAND

LEMVIG

Kontakt:

Gunvor Fink Møller,
Grummegårdsparken 25,
Nørre Nissum,
7620 Lemvig
Tlf. 61 77 26 33
fink.gunvor@gmail.com

REGION SYDDANMARK

ODENSE

Litteraturkredsen fortsætter

Kontakt:

Ida Hansen
Tlf. 66 11 23 71

REGION SJÆLLAND

ROSKILDE

Folkevirke i Roskilde indbyder til **samtalekreds** i litteratur.

Møderne afholdes tirsdage kl. 14.00-16.30 i Roskilde Biblioteks foredragssal, hvis ikke andet er nævnt. Der holdes kaffe-/tepause. Prisen er kr. 35. Årskontingent er kr. 300 (dog kr. 150 for medlemmer af Folkevirke i København).

Bestyrelse:

Annette Molin, formand
Tlf. 46 36 09 31
annette.moling@gmail.com
Bente Ørum, kasserer
Klostervang 15
4000 Roskilde
kajv@roskilde.dk
Tlf. 46 32 16 11
Britta Poulsen
Tlf. 46 36 56 32
britta.poulsen@privat.dk
Birgit Andersen, sekretær
Tlf. 46 78 74 96
birgit.andersen@it.dk
Kirsten Rudfeld
Tlf. 46 35 68 91
rudfeld@webspeed.dk
Ester Aagaard
Tlf. 46 75 75 41
esteraagaard@roas.dk
Inger Margrethe Christensen
Tlf. 46 35 64 45
imc@ruc.dk
Bente Laursen
Tlf. 46 35 66 18
bente_1@youmail.dk

ØLSTED

Litteraturstudiekreds

Vi mødes hver 6. uge og planlægger fra gang til gang. Kontakt: Lis Timmermann, Hermelinvej 9, 3310 Ølsted

UDLAND

GRØNLAND

Folkevirke i Nuuk

Kontakt:

Rebekka Olsvig,
Jens Kreutzmann Aqq 30,
postboks 575,
3900 Nuuk, Grønland

FOLKEVIRKE PÅ FOLKEMØDET

Folkevirke arrangerer spændende demokratidebat lørdag kl. 15.00

Folkevirke har valgt at deltage for tredje gang på **Folkemødet på Bornholm**.

Det bliver i dagene den **12.-15. juni**. Folkemødet åbner torsdag eftermiddag og lukker og slukker søndag eftermiddag. Arrangementet har vokset sig til en stor manifestation for både politikere og hele den frivillige verden med folkeoplysere som meget synlige aktører.

Folkemødet er under stadig forandring – og det er Folkevirkes deltagelse også. På årets Folkemøde vil Folkevirke være til stede i flere områder.

I **Folkeoplysningens Telt**, som ledes af Dansk Folkeoplysnings Samråd, vil der være en **udstilling af Folkevirkes kulturtidsskrift »Folkevirke«**, ligesom et fælles banner vil vise Folkevirkes logo.

Demokratidebat

Folkevirke vil desuden stå for et spændende arrangement under titlen **»Hvordan udvikler retsvæsenet sig i et demokrati?«**

I Danmark udvikler retsvæsenet sig typisk ved, at regeringen bliver opmærksom på et problem og beder et udvalg se nærmere på det og komme med løsningsmodeller. En anden mulighed er, at et politisk parti selv fremsætter et lovforslag. Politikerne kan blive opmærksomme på disse problemer på mange måder: dagspressen, interesseorganisationer – af og til er det en enkelt privatperson, der sætter debatten i gang.

Arrangementet holdes på Allinge Bibliotek lørdag den 14. juni kl. 15.00, hvor juristen Eva Smith vil lægge op til debat.

Folkevirke har valgt at folde dette tema ud med baggrund i Nordplus-projektet **»New and old democracies«**, som Folkevirke har været koordinator for gennem de seneste par år.

I projektet har deltagerne bl.a. diskuteret, hvordan de baltiske lande har arbejdet med demokratisering af både forfatning og lovgivning – samt af politikere og borgere.

Under et besøg i Estland fortalte den estiske partner, at der i Tallin findes et sted, hvor staten låner penge ud, så borgerne kan få råd til at anlægge en sag, hvis de føler, at staten eller kommunen ikke overholder love og regler. Folkevirke vil gerne brede emnet ud, så der lægges op til en bredere demokratidebat. Folkevirke mener, at Folkemødet på Bornholm kan være et godt sted at bringe emnet på banen og lægge op til debat.

Interesserede, som har tid og lyst til at tage med til Bornholm, kan henvende sig til Folkevirkes kontor eller på e-mail: folkevirke@folkevirke.dk. I skrivende stund arbejdes der med planer om at leje et fælles sommerhus på Sydbornholm – ved Snogebæk.

På gensyn på Folkemødet på Bornholm!